

Tárgyi esetjelölés és igeaspektus az észttben¹

This paper discusses the Estonian object case alternation and aspect: perfectivity and telicity. Neither of these categories corresponds exactly to the Estonian object case alternation. However, the Estonian object case alternation does not reflect the NP-related properties of objects either; it reflects predicate or clause aspectual properties that are diachronically based on thematic roles and quantification. The aim of this account is to accommodate the systematic compatibility of aspectual verb classes with the object case marking patterns. The paper proposes a way of understanding the interaction between verbal and clausal aspect in terms of boundedness and formalizes it in the framework of Lexical Functional Grammar.

KEYWORDS: aspect, case, accusative, Estonian, partitive, perfectivity, telicity KULCSSZAVAK: aspektus, eset, tárgy, eset, észtt, partitívus, perfektivitás, telicitás

1. Bevezetés

Az észtt nyelv a finnrel, karjalaival, vepszérel, vóttal, inkerivel, lívrel és déli észttel közeli, a magyarral távolabbi rokonságban álló kis, Észttországban anyanyelvként kevesebb mint egymillió ember által beszélt nyelv. Ahogy ez a kis nyelvek esetében általános, a róla szóló irodalom meglehetősen gyér, és többnyire nem anyanyelvi szerzők tollából származik. Magyarul az észttrel három átfogó jellegű nyelvleírás létezik, két kisebb nyelvten (Lavoitha 1960; Janurik 1997) és egy tipológiai áttekintés (Pusztay 1994). A kezdő nyelvtenulók rendelkezésére egy nyelvkönyv áll (Kippasto-Nagy 1995). Nyelvészeti jellegű, önálló és eredeti forrásként is működő formális elemzés az észtt nyelvről magyarul eddig nem létezett.

Az alábbi tanulmány ezt a hiányt igyekszik törleszteni. Az anyanyelvi intuíciónkra is támaszkodó elemzés az észtt iránt kevésbé érdeklődőkhöz is szól, mivel olyan jelenségekre fókuszál, amelyeket a jól leírt és sokak által beszélt nyelvek alapján csak kevésbé lehet megismerni: az esetjelölésre és az igeaspektusra. Adataim révén bizonyítom az

¹ Ezúton mondok köszönetet megjegyzéseikért a két lektoromnak, valamint a cikk megírásához nyújtott fordítási és lektorálási segítségéért Buda Borbálanak és Tímár Eszternek. A tanulmány a 2005. szeptember 4-én a Cambridge-i Egyetem Workshop on Perfectivity and Telicity konferenciáján tartott angol nyelvű előadás továbbfejlesztett változata (vö. Tamm 2004e, 2007b, 2007c).

aspektus és az eset szoros összefüggését. Ezt a kapcsolatot az irodalom, bár feltételezte, igazolni korábban még nem tudta. Ugyancsak sokan feltételezték, hogy az eset több, mint egy régens által „adott”, a vonzatára „rákényszerített” jelölő (vö. Blake 2001; Butt 2006), de az eddig elemzett adatbázisok részlegessége, valamint az elemzett nyelvek nem eléggé mély ismerete miatt ennek megfelelő dokumentálása még nem történt meg (Aikhenvald 2008; Blake 2001). Tanulmányom az első magyar nyelvű célzott feldolgozása egy olyan nyelvnek, amelyben az eset az aspektuskategória legfőbb jelölője. Újdonságot jelent továbbá, hogy az aspektust a tárgyon is formalizálom, ahol valójában található, nem csupán ahova „logikailag tartozik”, az ige, valamint hogy az ige és a tárgyeset által kódolt aspektust formális nyelvészeti keretekbe is foglalom.

Az esetjelölésre számos nyelvben hatnak a predikátumra vonatkozó aspektuális szemantikai megszorítások,² de kevés nyelvben mutatható ki szoros összefüggés esetjelölés és aspektus között. Jelen dolgozatban amellettt érvelek, hogy az észtbén az aspektus szorosan összefügg a tárgyeset-váltakozással, de az alternáció alapja valamelyest eltér a hagyományos, a telicitás és a perfektivitás aspektuális oppozícióin alapuló megközelítéstől.

Ahogy a finnben, az észtbén is szoros összefüggés mutatható ki egyrészt az accusativus, a telicitás és a perfektivitás, másrészt a partitivus, az atelicitás és az imperfektivitás között. Mégis – bár történetileg a finn accusativushoz köthető, ahogy az alábbi fejezetekből látható lesz – az észtbé accusativus³ vagy „totális tárgyeset” konceptuális tere nem pontosan esik egybe a finn accusativus által meghatározottal. Következésképp a telicitás és a perfektivitás kapcsolata is eltérő a két nyelvben (ahogy azt az esetjelöléssel kapcsolatos adatok is mutatják). Az észtbé és a finn partitivus is a 'valamitől való elválasztás' vagy 'valaminek a része' jelentésű esetvégződésből, a separativusi (elativusi-ablativusi) esetből fejlődött ki.⁴ Amellettt hogy morfológiailag a finntől eltérő a képzésük, az észtbén a többes számú partitivusi (és az anyagnévi) NP-k az aspektuális interpretációt is a finntől eltérő módon befolyásolják. Az észtbé tárgyeset alternációjának legbevettebb példái – még napjaink nyelvészeti gyakorlatában is – az

² Az urduban és a hindiben például tranzitív ige mellett az alany esetét a perfektivitás határozza meg (lásd Butt–King 2005). Hasonló összefüggések figyelhetők meg például az észtbétől tipológiailag távolabb álló skót gaelben is (Ramchand 1997).

³ Amit itt általában *totális eset*nek nevezek, accusativusnak is szokás nevezni. Az *accusativus* terminus főként más nyelvekkel való összevetéskor használatos, leginkább a tipológiai szakirodalomban (Hiitam 2003). A finntől eltérően az észtbén azonban nincs morfológiai accusativus. A cikk *totális tárgyként* hivatkozik minden olyan (morfológiailag genitivusban vagy nominativusban álló) NP-re, amely a cikkben vizsgált, jól elkülöníthető szemantikai tulajdonságokkal rendelkező mondatok tárgyaiban jelenik meg.

⁴ Kiparsky (1998) a finn partitivus eredetének vizsgálata során hasonló szerkezetet mutat ki a mordvinban. Rätsep (1977) és Laanest (1975) megemlítik, hogy az észtbé partitivus eredete megegyezik a finnével. Az észtbé partitivusi alak-jelentés kapcsolatok alakulásáról lásd még Rätsep (1979: 24–29), az aspektuális tárgy finnben való fejlődésének egy megközelítéséről: Larjavaara (1991), finnugor párhuzamokról: Kangasmaa–Minn (1993).

(1) és (2) példákkal illusztrált, a separativus használatát a fogyasztást kifejező igékkel szemléltető mondatok. Az észti és a finn hasonló mintát mutat; szerkezeti szempontból az észti gazdagabb nyelvtani eszközökkel rendelkezik.

(1a) Észt

Mari sõi (ühte) õunapiruka-t.
M[NOM] eszik.PST.3S egy.PTV almatorta-PTV
'Mari (egy) almatortát evett.'

(b) Finn

Mari sõi omena-a.
M[NOM] eszik.PST.3S alma-PTV
'Mari almát evett.'

A (2) példából látszik, hogy az észtben, a magyarhoz hasonlóan, elválasztható igei partikula (igekötő) is van, a finnben viszont nincs ilyen. Az egyik jelentős különbség az észti és a finn között egy atelikus igecsoport, amely a finnben totális tárgyakkal [vö. (2c), (2d)], az észtben pedig partitívusi tárgyakkal jelenik meg.⁵ A továbbiakban újabb példák árnyalják majd a képet.⁶

(2a) Észt

Mari sõi (ühe) õunapiruka (ära).⁷
M[NOM] eszik.PST.3S egy.TOT almatorta.TOT meg/PRT
'Mari megette az almatortát. / Mari evett egy almatortát.'

⁵ A finnben Kiparsky (1998) szerint totális (accusativus) a következő atelikus igék tárgya: *omistaa*, *omata* 'birtokol', *sisältää* 'tartalmaz', *käsittää* 'tartalmaz', *muistaa* 'emlékszik', *tietää* 'tud' ('savoir'), *tuntea* 'ismer' ('connaître'), *ymmärtää* 'ért' (valamit), *myöntää* 'bevall', *katsoa* 'néz', *oivaltaa* 'rájön', *uskoa* 'hisz' (vmiben), valamint a következő nem ágenses percepciósi igéké: *nähdä* 'néz', *kuulla* 'hallgat', *maistaa* 'ízlel, kóstol' (nem ágenses értelemben), *haistaa* 'szagol' (nem ágenses értelemben), *huomata*, *havaita* 'észrevesz', *keksiä* 'kitalál', *tajuta* 'érzékel', *kokea* 'tapasztal', *oivaltaa*, *hoksata* 'rájön'. Az ágenses percepciósi igék tárgya partitívusi esettel fordul elő, például: 'néz, nézeget', 'hall, hallgatózik', 'kóstol, kóstolgat', 'megszagol', 'gondol vmire, gondolkodik vmiről'. Kiparsky azt is megfigyelte, hogy az észtben ugyanez az igecsoport csak partitívusi tárggyal jelenik meg.

⁶ A glosszázás a <http://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php> címen elérhető lipcsei glosszázási szabályokat követi; néhány uráli nyelvre kidolgozott példa a <http://glossing.pbworks.com/> címen található. További rövidítések: ADE – adessivus, ALL – allativus, COM – comitativus, ELA – elativus, ILL – illativus, INE – inessivus, M_INE – *-m* formánsú illativusi infinitívusi alak (a „*-m*-infinitívus”), PTV – partitívus, PRT – partikula, TLZ – telicitáspartikula, TOT – totális.

⁷ Az *ära* 'el, föl, meg, teljesen' partikula jelenléte és a tárgy specifikussága és kvantáltaltsága között összefüggés mutatható ki (Erelt et al. 1993; Metslang 2001; Tamm 2004c, 2004e). A partikula nélkül a tárgy specifikussága nincs meghatározva. Egy ettől eltérő megközelítésért lásd Ackerman és Moore (2001) írását. Az észtet olyan nyelvként elemzik, amelyben szabályszerű grammatizálódási folyamatok zajlanak le. Ezek során az aspektus kategóriája morfológiailag általában az igeiken, pontosabban a predikátum részeként jelenik meg, partikula formájában. Mint a magyar igekötő, az észti igei partikula az igtől elválasztható, szemantikailag mégis egységet képez vele.

- (b) Finn (Kiparsky 1998)
Mari söi omena-n.
 M[NOM] eszik.PST.3S alma-TOT/ACC
 'Mari evett egy almát. / Mari megette az almát.'
- (c) *Omist-i-n #karhu-a / #kah-ta karhu-a (vuode-n).*
 birtokol-PST-1S medve-PTV/two-PTV medve-PTV (év-ACC)
 'Birtokoltam a/egy medvét / (a) két medvét (egy évig).'
- (d) *Omist-i-n karhu-n / kaksi karhu-a / karhu-t (vuode-n).*
 birtokol-PST-1S medve-ACC/two.ACC medve-PTV / medve-PL.ACC (év-ACC)
 'Birtokoltam egy/a medvét / két medvét / a medvéket (egy évig).'

A létrehozást kifejező igék [(3), (4)] is jól szemléltetik az észtt tárgyeset-váltakozást. A totális tárgyesetet tartalmazó észtt mondatok [(2a), (4)] az időbeli rendezhetőség és az időhatározókkal való bővíthetőség tesztje alapján perfektívek és telikusak, míg a partitivusiak imperfektívek és atelikusak [ahogy a (3) is mutatja]; a tesztek eredményeinek részleteit lásd 3.1. és 3.2. alatt.

- (3) *Mari kirjuta-s (ühte) raamatu-t aasta aega /#ja läks töö-le.*
 M[NOM] ír-PST.3S egy.PTV könyv-PTV év idő.PTV és megy.PST.3S munka-ALL
 'Mari egy évig könyvet írt.' (Nem egészíthető ki az *elment dolgozni* tesztmondattal.)
- (4) *Mari kirjuta-s (ühe) raamatu ühe aasta-ga /ja läks töö-le.*
 M[NOM] ír-PST.3S egy.TOT könyv.TOT egy.GEN év-COM és megy.PST.3S munka-ALL
 'Mari egy év alatt megírta a könyvet / és elment dolgozni.'

Az észtt partitivusi-totális tárgyeseti alternációról a vizsgálat folyamán kiderült, hogy számos tényezőtől függ: behatároltságtól, rezultativitástól és perfektivitástól,⁸ valamint határozottságtól, ismertségtől (*knownness*), továbbá specifikusságtól.⁹ Az újabb nemzetközi szakirodalomban Kiparsky (1998) és Ackerman–Moore (1999) után az észtt igék és tárgyeset-váltakozás leírásaiban az '(a)telicitás' terminus terjedt el. Az (1)-hez és (3)-hoz hasonló példák alapján, melyekben a tárgy partitivusi alakban szerepel, a behatárolatlan, irrezultatív, imperfektív és atelikus terminusokkal találkozhatunk. A totális tárgy (2)-höz és (4)-hez hasonló példákat a behatárolt, rezultatív, perfektív és telikus terminusokkal szokás jellemezni.

Hagyományosan a telicitást és a perfektivitást tekintik az észtt predikátumok tárgyeseti alternációja mögött meghúzódó jelenségeknek. Az első lépés ezek viszonyának rögzítése kell hogy legyen, a második lépés az adatok értelmezése. Az alábbiakban bemutatjuk, hogy míg az észtt esetváltakozás aspektuális elemzése számos

⁸Néhány példa a finn vagy észtt nyelvet is érintő aspektuális megközelítésekre: Metslang (2001), Erelt (2003), Erelt et al. (1993), Kont (1963), Tauli (1980), Rätsep (1978), Ackerman és Moore (1999, 2001), Heinämäki (1984), Verkuyl (1993), Kiparsky (1998, 2005), Tenny (1994), Nelson (1998). Néhány példa magyar aspektuális megközelítésekre, amelyekre fogalomrendszer és terminológia tekintetében támaszkodom: Kiefer (1992, 2000, 2006), Gyuris és Kiefer (2008), É. Kiss (2005).

⁹Hiietam (2003), Rajandi–Metslang (1979), vö. még Van Hout (2000) és a finnról Belletti (1988).

közvetlenül NP-központú megközelítésnél előnyösebb (2. rész), nem mutatható ki semmiféle egyértelműen értelmezhető összefüggés az eset és a perfektivitás vagy a telicitás aspektuális kategóriája között (3. rész). Így itt, a lexikai-funkcionális nyelvtan szellemében elkészített végső javaslatban a telicitás és a perfektivitás fogalmi helyett a behatároltság fogalmát javaslom (4. rész). Az 5. és 6. rész olyan aspektuális megközelítésre tesz javaslatot, ahol az egyes igék és az esetmorfémák lexikai tételei egymást kiegészítő grammatikai aspektuális információt hordoznak.

2. Miért nem NP-hez kötött elemzés?

Ebben a részben az aspektus és a tárgyesetjelölés kérdésének a predikátumhoz kötött megközelítései mellett szóló érveket ismertetjük. Az alábbi példákból jól látható, hogy az aspektuális oppozíciók és az esetjelölés nem függenek közvetlenül össze a tárgyi NP-k tulajdonságaiban mutatkozó eltérésekkel. Az esetjelölt NP-k tulajdonságai közt fennálló eltéréseket vizsgálni mindamellett mégis szükséges, hiszen a történetileg fennálló NP-hez kötöttségből alakult a modern észti aspektuális rendszer olyanná, ami – bár nem pontosan tükrözi a perfektivitás és a telicitás szemantikáját – a rész-egész szemantikának egy olyan absztraktabb változatával írható le, amely mára kiterjedt az észti episztemikus modalitásra és evidencialitásra (Tamm 2011a, 2009).

2.1. Rész-egész megfelelések

Számos, az aspektuális kompozicionalitást és a verbális és nominális területek közötti párhuzamokat vizsgáló megközelítés köti az aspektus váltakozását a tárgyi NP kvantifikációs tulajdonságaihoz. Ennek egyik megnyilvánulása például a meghatározott mennyiségi jegy (*specified quantity feature* – Verkuyl 1993) a szintaxisban vagy a kvantifikációban (Krifka 1992, 1998). Ebből a szempontból nézve a fenti (1)–(4) példák azt mutatják, hogy a mondat aspektuális értékében várt variáció nem jár együtt a tárgyi NP-k tulajdonságaiban mutatkozó különbségekkel. Minden példa NP-je kvantált (pl. *egy alma*, *egy könyv*), függetlenül az esetjelölésüktől.

Bár az (1)–(4) példák alapján mást is gondolhatnánk, a történeti partitívus-accusativus szembenállások mögött meghúzódó rész-egész szemantika a modern észtben már nincs jelen. Az (5) példában a partitívusi esetben álló *vōti* 'kulcs' főnév referense nem a kulcs egy része, hanem maga a kulcs, és a (6) példában a partitívusi esetben álló *Jüri* 'György' főnév referense nem György egy része, hanem György maga.

- (5) *Leid-si-n vōti-t korduvalt.*
talál-PST-1S kulcs-PTV többször
'Többször megtaláltam a kulcsot.'

- (6) *Mari ehmata-s / üllata-s Jüri-t/# Jüri.*
 M[NOM] megijeszt-PST.3S / meglep-PST.3S J-PTV / J.TOT
 'Mari megijesztette/meglepte Györgyöt.'

Az esetragozott NP-k egy lehetséges kvantáltsági elemzésének egy még érdekesebb kérdése a totális eset és a kvantáltság közti összefüggést érinti. Állításom szerint nincs egyértelmű megfeleltethetőség, azzal együtt, hogy a totális eset kielégítő elemzéséhez a korábbi szakirodalomban vizsgálnál több adatra van szükség. A Tamm (2004e) szerinti megközelítésben a totális eset egyedül a kvantált NP-kre szűkítendő; a partitívus kapcsán semmiféle olyan megszorítás nem érvényesül, amely az általa jelölt NP kvantáltságára vonatkozna. A kvantált NP tárgyat és partitívusjelölést tartalmazó (1)–(6) példák alátámasztják a partitívus kvantifikációs megszorítások nélkül való elemzését. A partitívusos tárgyú (1) mondatban Mari egy almatortát evett, és a partitívusos tárgy (*az almatorta*) kvantált. A (3) mondatban Mari egy könyv írásával foglalkozott; a partitívusos tárgy (*a könyv*) kvantált. A *kulcs* és *György* is kvantált tárgyak az (5) és a (6) példákban, mégis partitívusszal vannak jelölve. Ugyanakkor a többes számú totális tárgyak esetében a kvantáltság valójában szükséges megszorítás. A morfológiailag mindig a többes szám nominatívusi alakjában álló többes számú totális NP-k¹⁰ mindig kvantáltak (7).

- (7) *Mari sõi (kõik) õuna-d (ära).*
 M[NOM] eszik.PST.3S (minden) alma-PL.TOT meg/PRT
 'Mari (mind) (meg)ette az almákat.'

Partitívusi többes számok esetében viszont nincs megszorítás, lehetnek nemkvantáltak ['mézet és almát' (8)] és kvantáltak ['minden almát' (9)] is.¹¹

- (8) *Mari sõi ühekorraga mett ja õunu.*
 M[NOM] eszik.PST.3S egyszerre méz.PTV és alma.PL.PTV
 'Mari mézet és almát evett egyszerre.'
- (9) *Mari sõi (kõiki) õunu (ühekorraga).*
 M[NOM] eszik.PST.3S minden.PL.PTV alma.PL.PTV egyszerre
 'Mari egyszerre evett az almákból, mindegyikből egyszerre.'

Szemben a Tamm (2004e)-ben bemutatott megközelítéssel, amely a kvantáltságra vonatkozó megszorítást számosságtól függetlenül a totális tárgyesethez köti, jelen

¹⁰ A nominatívus történetileg köthető az (explicit) kvantáltsághoz. A totális tárgy feje az univerzális kvantor, a számnévi kifejezések és néhány más típusú kvantor mellett is a morfológiai nominatívust kapja. Történeti vizsgálatokra lásd Lees (2004, 2005), a morfológiai fejlődés részleteire Rätsep (1977, 1979).

¹¹ A többes számú partitívusi alak lényegesen eltér a finnben és az észtbén. Az észtt alakok jóval kevésbé agglutinatívák mint a finn alakok. Például a 'ház' partitívusi többes számú alakja a finnben *talo-ja*, aminek *talo* a nominatívusi alakja, míg az észtbén a 'ház' partitívusi többes számú alakja *maju*, a nominatívusi alakja viszont *maja*. Az adott példának azon kívül létezik egy nem progresszív olvasata is, amelynek részletesebb elemzése a 3. részben található.

dolgozat igyekszik az egyes számú NP-kel kapcsolatban több részlettel szolgálni. Egyes számú NP-kre ugyanis problematikus volna mennyiségi vagy specifikáltsági megszorítást megfogalmazni. Az alábbi példák az észet konkrét anyagnevek esetjelölését vizsgálják, ezt jelen elemzés előtt részleteiben még nem vizsgálták.¹² Az anyagnevek és az egyszerű főnevek általában partitivusi tárgyak, de akadnak példák totális esetben álló anyagnevekre is. Mindamellett még az anyagnevek totális tárgyként való előfordulásának legtipikusabb eseteiben is, mint például a szállítást kifejező igékkel (10), nehéz megállapítani, hogy a szállított entitás anyagnév → megszámlálható főnév jelentéseltolódás (shift) révén (amikor az anyagnév jelentésébe beleértődik a bevett adagolási egység jelentése is) kialakuló mennyiségét a pragmatika (implikátúra) vagy a szemantika (implikáció) határozza-e meg.

- (10) *Mari tõi jäätise.*
 M[NOM] hoz.PST.3S fagyj.TOT
 'Mari (egy) fagyit hozott. Mari a fagyit hozta.'

Egy fogyasztást kifejező ige esetében (11) szintén magától értetődő, hogy amit elfogyasztanak, annak mennyisége is van, például vízből *egy üveg* vagy *kevesebb mint*

¹² Az észet anyagneveknek a megszámlálható főnevektől való megkülönböztetésére szolgáló teszteket (számnevekkel, többes számmal, mértékhatózó frázisokkal vagy olyan megszámlálható kvantorokkal, mint a *mitu* 'ok' való kombinációra való alkalmatlanság) lásd Paldre (1997)-ben. Az absztrakt főnevek és morfoszintaktikai tulajdonságaik elemzésére lásd Tamm (2011b)-t; a morfoszintaxis, a határozatlanság szemantikája, az eset és a kvantáció kapcsolatának, valamint az észet szemantikai inkorporáció kérdéseinek további elemzéséhez lásd Tamm (2008). Chierchia (1998), Gillon (1992), Krifka (1991), Carlson (1980) és Link (1983) számos szemantikai kritériumot ismertet a főnevek anyagnév vagy megszámlálható mivoltának megállapítására. Ha a totális tárgyakra vonatkozó adataim értelmezhetők egy kategória konceptualizációjaként vagy grammatizálódásaként, akkor a totális tárgyak konceptualizáltak vagy grammatizáltak az észet kvantálás naiv szemantikáját (egy eredetileg a megszámlálható főnevekre vonatkozó megszorítást). A kvantorok szemantikája az észten – egészen olyan részletekig, mint az anyagnevek megszámlálhatóvá válásának kétféle módja, a bevett adagolási egység vagy a fajta jelentésének az anyagnév jelentésébe való beépülése – meglepően közel áll az e szerzők által javasolt szemantikához, ha vélhetően nem is esik tökéletesen egybe vele. A totális esetet úgy is lehet értelmezni, mint az „Univerzális Adagoló” („Universal Packager”) egy megnyilvánulását, szoros, de rugalmas szimbiózisban a tranzitív igékkel. Mivel a morfoszintaxis által lefedett fogalmi tér és a kvantifikáció tiszta szemantikája nem áll tökéletes átfedésben egymással, előnyösebbnek tartom a boundedness szemantikailag kevésbé telített fogalmát (Jackendoff 1991, 1996), annak ellenére is, hogy a terminus értelmezése talán nem teljesen egyértelmű. Az LFG ezen átfedés hiányának feloldására kétféle megoldást enged meg. Az egyik formálisabb, ez szigorúan formális kapcsolatokat vesz alapul, a másik inkább funkcionális, számol a grammatizálódással is. Az első (formálisabb) esetben a megszorítások morfológia (totális tárgyak esete) és szemantika (a „benne foglalt” kvantáltság) közöttiek. A (funkcionálisabb) másodikban a megszorításoknak céljuk a grammatizálódás magyarázata is. Ekkor a releváns interfész megszorítások a morfoszintaxis, a behatároltságnak (az észet kvantifikáció naiv konceptualizációjához köthető) funkcionális jegye és a szemantika között található.

egy üveg, illetve bármilyen más bevett adagolási egységnyi fogy. Mégis a (10)–(11) példák totális esetben álló NP-je betölthet egyszerre fókuszszerepet, és tartalmazhat fajtát jelölő NP-t. Mivel a fajtát jelölő (kind-denoting) NP-ket kvantált NP-ként értelmezzük, vagyis 'egy egységnyi' foglalként vagy vízként, a totális tárgyak értelmezhetők az anyagnév → megszámlálható jelentéseltolódás (mass-count shift) példaként, vagyis kvantált NP-kre vonatkozó kényszer (coercion) megvalósulásaként.

- (11) *Jöin vee (ja lõpetasin lõunapausi).*
 iszik.PST.1S víz.TOT és befejez .PST.1S ebédszünet.TOT
 'Vizet ittam (és befejeztem az ebédszünetem).'

Egy olyan igénél, mint a 'felfedez' (12), a tárgy kvantáltsága nehezen állapítható meg, mivel ami éppen felfedeződik (aminek így az első előfordulásáról van szó), az egyszerre anyag és egy új fajta (kind) is.

- (12) *Umbes 3400 e. Kr. avasta-si-d inimesed Egiptuses raua.*
 körül 3400 Kr. e. felfedez-PST-3PL ember.PL Egyiptom.INE vas.TOT
 'Kr. e. 3400 körül az emberek felfedezték a vasat Egyiptomban.'

Míg a (12) példában szereplő a vasnak több fajtáját követelheti meg a fókusz szemantikája, az alternatívák létezésének a ténye nem képezhet a totális tárgyként való megjelenésre vonatkozó megszorítást. Azok az anyagnevek is lehetnek totális tárgyak, amelyek nem vesznek fel alternatív alakokat (és nem állhatnak többes számban), mint például az 'ekaszilícium' a (13) példában.

- (13) *Winkler avastas „ekasiliitsiumi” ... haruldase mineraali analüüsil.*
 W[NOM] felfedez.PST.3S ekaszilícium.TOT ritka.GEN ásvány.GEN vizsgálat.ADE
 'Egy ritka ásvány vizsgálata közben Winkler felfedezte az ekaszilíciumot.'

A (14)-ben olyan, totális esetben álló főnév szerepel, amelynek az értelmét úgy korlátozzák az őt egyértelműsítő melléknevek, hogy egyértelműen konkrét megvalósulásként értelmeződik. A fokozatosan növekvő penész csak konkrét anyagként jelenhet meg.

- (14) *Avasta-si-n vannitoa-st jõudsalt kasvava hallituse.*
 felfedez-PST-1S fürdőszoba-ELA gyorsan terjedő.TOT penész.TOT
 'Észrevettem a fürdőszobában (egy kis) gyorsan terjedő penészt.'

Ráadásul a (15) példa¹³ – nem referenciális NP tárgyával – azt mutatja, hogy a kvantáltság – totális tárgy összefüggés tévesnek bizonyul az olyan összetételekben, amelyekben szerepel az *ära* aspektuális partikula. A finn formális változataiban

¹³ Metslang (2001: 463) társalgási nyelvből vett példája. Tamm disszertációja (2004e) és cikke (2004c) elegendőbb áttekintést ad a jelenségről. Magyar nyelven Tamm cikkéből (2005) szerezhető pontosabb információ az ész partikulákról.

ilyen aspektuális partikula nincs, beszélt nyelvben előfordulhat egy partikulaszerű határozószó: *pois 'el'* (pl. *syö pois 'edd meg'*).

- (15) *Mind kutsu-t-i reklaamipäeva-le klouni mäangi-ma.*
 én.PTV meghív-PASS-PST reklámnapp-ALL bohóc.PTV játszik-M_INE
 'Meghívtak, hogy játsszam el egy bohócot a reklámnapon.'
Mängi-si-n klouni ära ja sa-i-n sada krooni.
 játszik-PST-1S bohóc.TOT PRT és kap-PST-1S száz[NOM] korona.PTV
 'Így tehát eljátszottam [a bohócot], és kaptam 100 koronát.'

A (15) példa szintén olyan eset, amikor a totális tárgy megjelenésére nem érvényesül referencialitásra vonatkozó megszorítás: a 'bohóc' nem referenciális. A (16)-beli folytatás esetlensége azt mutatja, hogy a (15)-ben a *klouni 'bohóc.TOT'* nem olyan entitást vezetett be, amelyre később egy határozott kontextusban, a *játszik* igétől függetlenül hivatkozni lehetne.

- (16) ??*Kloun oli kirju-s riide-s.*
 bohóc[NOM] van.PST.3S színes-INE ruha-INE
 'A bohóc színes ruhát viselt.'

Egy másik, a (15) példa által azonban szintén kizárt lehetőség a határozottsági hipotézis volna, amely a következőképpen fogalmazható meg: a határozott NP-k totális esetben állnak, a határozatlanok partitivusban. A totális tárgyak valóban sokkal gyakrabban határozott NP-k, mint nem, de ugyanez nem mondható el fordítva: a határozott NP-k könnyen állhatnak tárgyként partitivusban (6). Számos példa hozható olyan totális tárgyra is, amelyeket nem szükségszerűen határozott NP-k alkotnak. A létrehozást kifejező igék (*házat épít, levelet ír*) egy nagy esetváltakoztató csoportja tipikusan határozatlan vagy nem specifikus referenciájú mondatokban jelenik meg, totális tárggyal. A legtöbb atelikus igének pedig csak partitivusi tárgya lehet, így az, hogy az NP határozott-e, nem befolyásolja azt, hogy a tárgy milyen esetben áll:

- (17) *Mari vaata-s oma / kahte raamatu-t /#raamatu.*
 M[NOM] néz-PST.3S saját.GEN/két.PTV könyv-PTV/könyv.TOT
 'Mari a saját könyvét / (a) két könyvet nézte.'

Olyan ige pedig, amellyel szabályosan váltakozó, ellentétes esetben álló minimális párok járnának, nincs, holott az ilyen, a határozottsági szembenállásoknak megfelelő minimális párok léte támaszthatná alá a határozottsági hipotézist. Ehelyett a tárgy esetjelölése szerint elkülönülő igeosztályok általában Vendler (1967) aspektuális osztályaira emlékeztető osztályokkal esnek egybe: állapot (*state*) és folyamat (*cselekvés – activity*) kifejezése partitivusi tárggyal jár együtt, teljesítmény (*accomplishment*) és eredmény (*achievement*) kifejezése pedig totális tárggyal.

Bár azelőtt hogy a totális tárgyra vonatkozó kvantifikációs megszorítás (Tamm 2004e) visszavonásáról dönthetnénk, még számos, a kvantifikációt és a határozottságot

érintő kérdés szorulna vizsgálatra, az itt tárgyalt adatok mégis meghatározók az aspektuális kompozíció természetének tisztázása érdekében. Ebben a részben a specifikáltságra és a határozottságra vonatkozó megszorításokat vizsgáltuk, megfontolva a totális tárgyat tartalmazó mondatok anyagnév → megszámlálhatóság jelentéseltolódást kiváltó természetének lehetőségét is. Számos korábban rögzített, az NP tulajdonságai és az eset közt fennálló összefüggésre vonatkozó intuíció és megfigyelés ellenére is arra a végkövetkeztetésre jutottunk, hogy az esetváltkozás nem függhet szigorúan össze az NP tulajdonságaival. A következő részben az esetváltkozás és az aspektuális szembenállások pontos összefüggéseit vizsgáljuk.

3. Aspektuselméletek és a tárgyeset

Ebben a részben amellet^t érvelünk, hogy ne a telicitást és a perfektivitást tekintsük az ész^t esetalternációnak pontosan megfeleltethető kategóriáknak. Rövid áttekintést nyújtunk néhány igeosztályról és azok partitívusi tárgyakra vonatkozó aspektuális interpretációjáról.

A telicitást és a perfektivitást kombináló, általános aspektuális hipotézist a következőképpen lehetne megfogalmazni:

Aspektuális hipotézis: az esetjelölés határozza meg az aspektuális nézőpontot – Smith (1991)-nek a kétszintű, a külső (nézőpont) és belső aspektus (szituáció, telicitás) megkülönböztetésén alapuló rendszerét követve.

További hipotézisként feltehetjük, hogy a telikus szituációt a kétszintű megközelítésben az eseményt kifejező igék (event verbs), a **rezultatív bővítmények és a partikulák** határozzák meg. Így a fenténél szűkebb, szintén az esethasználat magyarázatát szolgáló aspektuális nézőponti hipotézishez jutunk:

Aspektuális nézőponti hipotézis: azoknak a mondatoknak a tárgya áll partitívusban, amelyek imperfektív aspektuális nézőpontot írnak le, és azoknak a mondatoknak a tárgya áll totális esetben, amelyek perfektív nézőponti aspektust írnak le.

Az esethasználatot leíró, az előzőnél szintén szűkebb másik feltevés, a telicitás-hipotézis pedig az alábbiak szerint fogalmazható meg:

Telicitáshipotézis: olyan mondatokban szerepel partitívusi esetben a tárgy, amelyek atelikus eseményt írnak le, totális tárgy pedig azokban, amelyek telikusat.

A (3) és (4) példák mindkét aspektuális hipotézist igazolják. A tesztek ugyanis azt mutatják, hogy totális tárgy telikus és perfektív mondatban, partitívusos tárgy pedig atelikus és imperfektív mondatban jelenik meg.

3.1. Az esetre vonatkozó aspektuális nézőponti hipotézis (viewpoint aspect)

Az aspektuális hipotézissel kapcsolatban felvethető néhány probléma. Elsőként például az, hogy a partitívusi tárgyat tartalmazó mondatok nem feltétlenül imperfektívek.

A partitivusi tárgyat tartalmazó mondatok perfektív olvasata az időbeli rendezhetőség (temporal sequencing) általánosan elfogadott tesztjével mutatható ki.¹⁴ A teszt azt mutatja, hogy egy adott esemény kívülről vagy belülről szemlélődik-e, vagyis hogy az adott mondat imperfektív vagy perfektív értelmezése-e a helytálló. Egy perfektív mondatban a releváns események a bekövetkezésük ideje szerint sorba rendeződnek (A esemény lezajlott, MAJD B esemény is). Egy imperfektív mondat viszont megenged átfedést (A esemény és B esemény párhuzamosan zajlottak), vagyis a 'majd' nem illeszthető be a két mondat közé. A rendezés abban az esetben nem működik, ha nem képzelhető el időbeli átfedés az események között; például ha a tesztelt mondat imperfektív (*Mari úszott*); és a tesztmondatban szerepel punktuális ige (*és tüszszentett*).

A partitivusos tárgyak és a perfektív mondatok közötti összefüggés három fő típusát vizsgálom: a) többes számú partitivusi tárggyal szereplő, létrehozást kifejező igéket; és a tranzitív eredményigék két alcsoportját: b) a pszichológiai igéket és c) a fok-eredmény igéket. Az olyan igék partitivusi tárgyai, amelyek esetalternációt mutatnak (mint pl. az 'ír'), nem követelik meg, hogy a tartalmazó mondat imperfektív legyen. Ezt a jelenséget a szemantikailag megszorított, többes számú partitivusi (vagy – igeosztálytól függően – egyes számú anyagnévi) NP-eket (mint pl. 'levelek', 'víz') tartalmazó példa illusztrálja:

- (18) *Mari kirjuta-s kirju* ([*ja siis*] *ta läks ülikooli tööle*).
 M[NOM] ír-PST.3S levél.PL.PTV ([és aztán] elment dolgozni az egyetemre)
 'Mari level(ek)et írt ([és azután] elment az egyetemre dolgozni).'

A teszt alapján ennek a mondatnak létezik perfektív olvasata, hiszen a benne leírt levélírási esemény időben a dolgozási esemény elé rendezhető.¹⁵

Az igék partitivusi többes számú vagy anyagnévi NP-vel kifejezett jelentései is különböznek az észten és a finnben, de a különbséget nehéz megragadni. Egy mellérendelő teszt mutatja, hogy a finnben a totális és a partitivusi anyagnévi (*vett* 'vizet', *jäätit* 'fagyit') vagy többes számú (*raamatuid* 'könyveket', *kirju* 'leveleket') tárgyak mellérendelése neutrális (19a), az észten viszont nem neutrális mondathoz vezet (19b). Az észti mellérendelő mondat kifejezéséhez a preferált változat inkább explicit kvantorral kifejezett totális tárgy (19c).

- (19a) *Ost-i-n lehde-n ja kirjo-j-a*.
 vesz-PST-1S újság-ACC és könyv-PL-PTV
 '(Meg)vettem (az) újságot és (a) könyveket.' (Kiparsky 1998.)
 (b) *Ost-si-n lehe ja mõned raamatu-d*.
 vesz-PST-1S újság.TOT és néhány.PL.NOM könyv-PL.NOM
 '(Meg)vettem (az) újságot és néhány könyvet.'

¹⁴ A telicitást és a perfektivitást elkülönítve kezelő megközelítések (pl. Smith 1991) által használt tesztek alkalmazom. Ezekről az igeosztályokról és az aspektuális tesztek további részleteiről lásd Tamm (2007b: 490–495).

¹⁵ Atelikus tesztmondat esetén ugyanakkor átfedéses interpretáció is elképzelhető, helyesen jelezve, hogy a partitivusi tárgyas igének kétféle interpretációja lehetséges: perfektív és imperfektív.

- (c) %*Ost-si-n lehe ja raamatu-id.*
 vesz-PST-1S újság.TOT és könyv.PL.PTV
 '(Meg)vettem (az) újságot és a könyv(ek)et.'

Szintén a teszt segítségével mutatható ki, hogy számos, esetváltakozás nélküli eseményigének [pl. *alustama, algama* '(el)kezd', *solvama* 'megsért', *võitma* 'nyer', *rikkuma* 'lerombol', *ehmatama* 'megijeszt' (20), *üllatama* 'meglep'] a partitivusi tárgya szintén nem eredményez imperfektív olvasatot. Vegyük észre, hogy – szemben a (18) példával – a (20) példa tárgyát képező NP nincs szemantikailag megszorítva. Tehát itt nem egy puszta nominálisról, anyagnévről vagy többes számú kifejezésről van szó, hanem egy referenciális, egyes számú tulajdonnév áll partitivusban a perfektív mondatban.

- (20) *Mari ehmata-s / üllata-s Jüri-t ([ja siis] läks tööle.)*
 M[NOM] megijeszt-PST.3S/meglep-PST.3S J-PTV ([és azután] elment dolgozni)
 'Mari (először) meglepte/megijesztette Györgyöt ([és azután] elment dolgozni).'

Az időbeli rendezés egy elbeszélés keretei között lehetséges, vagyis Mari először megijesztette Györgyöt, azután ment el dolgozni.

Partitivusi tárgyas perfektív mondatokat vizsgálva a harmadik példát a fok-eredmény igés mondatok szolgáltatathatják az észtben és a finnben. Partitivusi tárgyas fok-eredmény igékkel sem jár szükségszerűen együtt az imperfektivitás (21), bár ezek a legkevésbé látványos példák. A tárgyra ezeknek az igéknek az esetében sem szükségszerűen vonatkoznak szemantikai megszorítások.

- (21a) Észt
Firma laienda-s tee-d ([ja siis] algas töö).
 vállalat[NOM] szélesít-PST.3S út-PTV ([és azután] kezdetét vette a munka.)
 'A vállalat kiszélesítette az utat ([és azután] kezdetét vette a munka).'
- (b) Finn
Räätäli lyhens-i hamet-ta.
 szabó[NOM] rövidít-PST.3S szoknya-PTV
 'A szabó megrövidítette a szoknyát.' (Kiparsky 2005.)

A fok-eredmény igék tárgya totális esetben is állhat (22), és perfektív olvasat létezését az bizonyítja, hogy a mondat által leírt eseményt sikeresen lehet időben egy tesztesemény elé rendezni.

- (22a) Észt
Firma laienda-s tee ([ja siis] algas töö).
 vállalat[NOM] kiszélesít-PST.3S út.TOT ([azután] kezdetét vette a munka)
 'A vállalat kiszélesítette az utat ([és azután] kezdetét vette a munka).'
- (b) Finn
Räätäli lyhens-i hamee-n.
 szabó[NOM] megrövidít-PST.3S szoknya-ACC
 'A szabó megrövidítette a szoknyát.' (Kiparsky 2005.)

A tesztek az interpretációk közötti eltérésekre is rávilágítanak: a (21) észtl példát két olvasatot enged meg: az időbeli rendezhetőségét és az időbeli átfedését. Az utóbbi értelmezésben az út kiszélesítése lehet magának a munkának az első fázisa, de – és ebben az esetben toldható be az *és azután* frázis – az útszélesítés a valódi munka megkezdéséhez szükséges körülmények megteremtésének utolsó fázisát is képezheti.

Összegezve az elmondottakat: az esetalternáció nem kapcsolódhat a perfektív-imperfektív aspektushoz, hiszen a tárgyeseti alternációval rendelkező igék partitivusi tárgyai nem kizárólag imperfektív mondatokban szerepelnek.

3.2. Az esettelicitás-hipotézis

A telicitáshipotézis szerint olyan mondatokban szerepel partitivusi esetben a tárgy, amelyek atelikus eseményt írnak le, totális tárgy pedig azokban, amelyek telikus eseményt írnak le. Ugyanakkor Kiparsky (2005) számos olyan finn példát elemez, ahol telikus VP-kben partitivusi tárgy szerepel. Az észtl ebben a tekintetben hasonlít a finnhez. Az alábbi mondatok kötött végponttal rendelkező eseményeket leíró VP-kben szereplő partitivusi tárgyakra mutatnak példákat. Ezek tanúsága szerint – ahogy a finnben is – az olyan telikus mondatok tárgya, melyek eseményének hatáskörét mértékhatározói frázis korlátozza, lehet partitivusi (23). Tárgyragos (accusativusi) határozók több finnugor nyelvben találhatók, a példák az észtlben, finnben, magyarban és inari számiban létező kombinációkat illusztrálják. Általában két accusativusi frázis nem állhat egy ige mellett, ez a lehetőség – főleg a finnben – csak statikus igéssel valósul meg. H. Molnár (1968) tanulmányozza a határozói értékű tárgyakat vagy tárgyragos határozókat, és öt típusra osztja őket: helyhatározói értékű tárgy (*járja a várost*), módhatározói értékű tárgy (*jóízűt nevetett*), időhatározói értékű tárgy (*két órát aludt*), fok- és mértékhatározói értékű tárgy (*egy kicsit fél*), okhatározói értékű tárgy (*mit könyörögsz?*), számhatározói értékű tárgy (*egyed ugrott*). Komlósy (1992: 317, 451, 457) észreveszi, hogy a határozói értékű tárgyak vagy a tárgyragos határozók változtatják a mondat aspektuális típusát, ahogy a következő példák mutatják.

(23a) Észtl

Takso soiduta-s Peetri-t ühe kilomeetri.

Taxi[NOM] visz-PST.3S P- PTV egy.TOT kilométer.TOT

'A taxi egy kilométert/-en át/egy kilométernyit vitte Pétert.'

(b) Észtl

Mari kirjuta-s raamatu-t terve aasta.

M[NOM] ír-PST.3S könyv-PTV egész.TOT év.TOT

'Mari egész évben (a) könyvet írt(a).'

(c) Finn

He lauloi-vat laulu-j-a koko yö-n.

őkénekel-PST.3PL ének-PL-PTV egész éjszaka-ACC

'Egész éjszaka énekelték a dalokat.' Nelson (2003: 716.)

- (d) Finn
 **He lauloi-vat laulu-t koko yö-n.*
 ők énekel-PST.3PL ének-PL.ACC egész éjszaka-ACC
 (Nem lehet kifejezni az accusativusszal: 'Egész éjszaka énekelték a dalokat' – Nelson 2003: 719.)
- (e) Magyar
A legtöbbet könyvet olvasott.
 (Surányi Balázs szíves szóbeli közlését idézi Tamm 2006.)
- (f) Inari számi
Mun muštim mainâs tiijme.
 én emlékszik.PST.1S mese.ACC óra.ACC
 'Egy teljes órán át emlékeztem a mesére' Nelson (2003: 718).
- (g) Inari számi
Sij lavluu lavluid uppâ iijjâ.
 ők énekel.PST.3PL ének.PL.ACC egész éjszaka.ACC
 'Egész éjszaka énekelték a dalokat' Nelson (2003: 718).

A tárgyeset és a telicitás kapcsolata ugyanakkor a telicitás pontos definíciójától is függ. A fenti példák azt mutatják, hogy nincs összefüggés a tárgy esete és a végpontokkal kifejezhető telicitás között. Míg az e mondatok által leírt eseményeknek vannak végpontjaik, ezek a végpontok nem függnék szükségszerűen össze a könyvírással vagy Péter valahova való eljuttatásával. Depraetere (1995) kimutatja, hogy amennyiben végpontokkal próbáljuk megragadni a telicitás fogalmát, kétféle telicitás különíthető el: az egyik maga a hagyományos telicitás, a másik pedig a behatároltság. A telicitást az ige és argumentumai által meghatározott végpontok határozzák meg, a behatároltságot az esemény határainak kifejezésére szolgáló más nyelvi eszközök, mint például az esemény megvalósulásának mértékét kifejező bővítmények. Az, hogy az észtbén tárgyak és mértéket meghatározó jelentésű bővítmények állhatnak totális esetben, utal a köztük fennálló hasonlóságra.¹⁶ Ez a megkülönböztetés fontos lesz az észtbén tárgyeset leírásakor hasznosnak bizonyuló behatároltságfogalom megértéséhez.

Nem létezik kielégítő magyarázat arra, hogy a fok-eredmény igék tárgya lehet partitivusi és totális is, és az őket tartalmazó mondatok mindkét esetben kompatibilisak a telicitástesztekkel. Az alábbi példák mindegyike olyan eseményt ír le, amely „saját jogon” esemény: a predikátum által lexikailag rögzített végponttal rendelkezik. Ugyanakkor a telicitás- és perfektivitástesztek a (24)–(28) példák igeire alkalmazva azt látjuk, hogy a telicitástesztek marginálisabb eredményt nyújtanak, mint a perfektivitástesztek. A következő példák azt igyekeznek megmutatni,

¹⁶Tamm (2007a) a totális eset tárgyakon és mértékhatározókon való jelölését egységes keretben elemzi; a munka több részlettel szolgál a telicitás két fajtája közötti kapcsolatáról és az esetjelölés mintázatairól. A magyar-észtbén-összevetés további részleteihez lásd meg Tamm (2006).

hogy ez a „marginálisan telikus” pontosan hogyan is értelmezhető. A marginalitással kapcsolatos intuíció a mondatok (másodlagos) középfokkal (a *még ...-bb* szerkezettel) való kiegészítésének lehetőségéhez köthető.

- (24) *Firma laienda-s kahe tunni-ga tee-d ja järgmise*
 Vállalat[NOM] szélesít-PST.3S két.GEN óra-COM út-PTV és következő.GEN
tunni-ga laienda-s ta seda veel=gi.
 óra-COM szélesít-PST.3S ő[NOM] az.PTV még=DISTR
 'A vállalat (két óra alatt) kiszélesítette, aztán a következő órában még tovább szélesítette az utat.'

A (24) példára nehéz megtalálni a megfelelő magyar fordítást, mert az adott jelentést majdnem lehetetlen pontosan megragadni. A magyar fordítás nyelvileg helytelen lenne, ha nyersen fordítanánk: „két óra alatt kiszélesítette, és aztán tovább szélesítette az utat”. A magyarban az esemény („két óra alatt kiszélesítette az utat”) két óra alatt végbement, és teljesen befejeződött. Az eseménynek vége lett. A magyarban a mondat legfeljebb csak egy „de” vagy „ennek ellenére” kötőelemmel folytatható úgy, hogy „aztán még tovább szélesítették”. Az út tovább szélesítése egy újabb eseménynek minősül. A magyar mondat első fele nem csupán némileg behatárolt, hanem teljes mértékig. Az esemény úgy is elképzelhető, hogy a vállalat foglalkozott az útszélesítéssel, és az esemény ennek következtében nem behatárolt, hanem megszakított leírást kap: „a vállalat két óra hosszat / két órán át szélesítette az utat, aztán a következő órában még tovább szélesítették”.¹⁷ Még mindig nem érték el a tervezett, elvárt szélességet, és az esemény sincs befejezve a magyar leírás szerint. Az észben inkább a következő szituációról van szó: A vállalat befejezte a munkát, és elérte, hogy az út szélesebb legyen. A vállalat két óra alatt változtatott a helyzeten, eredményesen foglalkozott az útszélesítéssel (az út szélesebb lett), de nem valósította meg – a tervek szerint – a helyzet teljes megváltoztatását. Az is lehet, hogy a beszélő nem tudott a tervekről. Így aztán a munkát mégis folytathatják a kívánt szélesség eléréséig, bár egy konkrét szélesítési munka már sikeresen befejeződött.

Az eredményigék sokszínű csoportjáról, amelyek közül a legtöbb a teszteken perfektívnek mutató mondatokban található pszichológiai ige, a telicitásteszteken (pl. az 'egy óra alatt' frázissal való kiegészítéskor) kiderül, hogy telikusak is (25). Ugyanakkor telicitásuk marginálisabb (ha ezt konkrét tesztekkel kimutatni nehéz is), mint a létrehozást vagy a fogyasztást kifejező igéké. Marginálisan telikusak azok a perfektív igék is, amelyeknek a tárgy többes számú partitívusban áll (26)–(28).

¹⁷ Természetesen lehetséges nem behatárolt olvasata is a partitívusi tárggyal rendelkező mondatnak az észben is.

- (25) *Mari üllata-s Jüri-t ühe hetke-ga ja*
 M[NOM] meglep-PST.3S J-PTV egy.GEN pillanat-COM és
järgmise hetke-ga üllata-s ta teda veel=gi.
 következő.GEN pillanat-COM meglep-PST.3S ő[NOM] ő.PTV még=DISTR
 'Mari meglepte Györgyöt az egyik pillanatban, a következő pillanatban pedig még jobban meglepte.'
- (26) *Mari leidi-s ühe hetke-ga raamatu-id ja järgmise*
 M[NOM] talál-PST.3S egy.GEN pillanat-COM könyv-PL.PTV és következő.GEN
hetke-ga leidi-s ta neid veel=gi.
 pillanat-COM talál-PST.3S ő[NOM] ő.PL.PTV több=DISTR
 'Mari az egyik pillanatban talált néhány könyvet, és a következő pillanatban még többet talált.'
- (27) *Mari kirjuta-s aasta-ga artikle-id ja järgmise*
 M[NOM] ír-PST.3S év-COM cikk-PL.PTV és következő.GEN
aasta-ga kirjuta-s ta neid veel=gi.
 év-COM ír-PST.3S ő[NOM] ő.PL.PTV több=DISTR
 'Mari egy év alatt írt néhány cikket, (aztán) a következő évben pedig még többet írt.'
- (28) *Mari sõi lühikese aja-ga õunu ja järgmise*
 M[NOM] eszik.PST.3S rövid.GEN idő-COM alma.PL.PTV és következő.GEN
hetke-ga sõi ta neid veel=gi.
 pillanat-COM eszik.PST.3S ő[NOM] ő.PL.PTV több=DISTR
 'Mari egy rövid idő alatt evett néhány almát, és azután evett még.'

A kibővítéses teszt ezen igék enyhén telikusként való interpretációját támasztja alá, hiszen a totális tárgy nem fér össze a teszttel (29).

- (29) ??*Mari leidi-s ühe hetke-ga raamatu ja järgmise*
 M[NOM] talál-PST.3S egy.GEN pillanat-COM könyv.TOT és következő.GEN
hetke-ga leidi-s ta neid veel=gi.
 pillanat-COM talál-PST.3S ő[NOM] ő.PL.PTV még=DISTR
 'Mari talált egy könyvet az egyik pillanatban, és a következőben talált még.'

Ezek a megfigyelések összefüggésbe hozhatók a fenti predikátumok oszthatatlanságával, valamint azzal, amit opcionális kumulativitásnak nevezek.¹⁸

4. Diskusszió

A finnségi aspektuális tárgyeset-alternáció vizsgálatához a legszemléletesebb példák az inkrementális témájú fogyasztást és létrehozást kifejező igék, de számos más

¹⁸További részletekhez és az észti predikátumok oszthatóságát és kumulativitását vizsgáló tesztekhez lásd még Tamm (2003).

telikus igecsoport esetén is kimutatható az aspektuális tárgyeset-váltakozás. Az aspektuális tárgyeset-váltakozás jellemző például a következő mondatok megfelelőiben megjelenő észti igékre is: *végignézi a filmet, garázsba tolja a kocsit, elhozza a könyvet, Marinak adja a könyvet, megveszi a könyvet, eljátssza a szonátát, megrémíti a gyereket, vár egy órát, fut egy kilométert*. Általában potenciális célponttal rendelkező szituációkról van szó, és a tárgyeset attól függ, hogy a leírás szerint a célpontot elérték-e az eseményben – ilyenkor használatos a totális tárgyesetjelölés, vagy nem – ilyenkor pedig a partitivus. Az utóbbi esetben másodlagos imperfektivitásról is lehetne beszélni, mint az orosz telikus prefixumos igéknél, amelyeket imperfektív igealakban használnak.

Az esetjelölés mögött meghúzódó természetes kategóriák nem feleltethetők meg a perfektivitás és a telicitás sztenderd tesztjei által meghatározott fogalmaknak. A hagyományos fogalmaknak meg nem feleltethető jelenségek legnagyobb csoportjait az előző részben tárgyalt pszichológiai igéket és eredményigéket tartalmazó példák és a Kiparsky (2005) által a finnben vizsgált, mértékhatározót, fok-eredmény igét és pusztán többes számú partitivusi tárgyat tartalmazó mondatok alkotják.

A tárgy kvantáltságán alapuló esetjelölés helyét mára az aspektust tükröző esetjelölés vette át az észti nyelvben. Fontos azonban megjegyezni, hogy az észti igei predikátum fogalmi terében elhelyezkedő aspektuális kategória funkcionális szemantikai struktúrája a névszói fogalmi térből kölcsönzött (vagyis partitivusi) formát öltött. De nem a funkcionálisan homogénnek, avagy kvantáltnak értelmeződő anyagnév-megszámlálhatóság szembenállásában nyilvánul meg, hanem az alábbi felosztásban:

- a) **homogén** (nem kvantált és osztható), atelikus, imperfektív (pl. *néz*);
- b) „**adagolt**” (opcionálisan kumulatív és oszthatatlan), telikus, perfektív (pl. az észti 'könyveket írt, 'meglepte Györgyöt'); és
- c) **szigorúan kvantált** (nem kumulatív, oszthatatlan), telikus, perfektív (pl. *megette az almát, írt egy könyvet*).

Úgy tűnik, hogy bár nincs NP-alapú esetjelölés, és nincs tárgyak kvantáltságán alapuló kompozicionális telicitás, a grammatizálódási folyamatban még nem érvényesült egyszerű rendszer. Egyszerű rendszeren a perfektivitás-imperfektivitás és nem a kompozicionális telicitás-atelicitás pólusokkal rendelkező „tisztá” aspektusrendszert értjük. Ennél izgalmasabb a jelenlegi grammatizálódási állapot, főleg a b) típus miatt. Telikus-perfektív olvasat vagy az ige szemantika, vagy az NP-szemantika által jön létre, tehát nem lehet szó egyszerű szemantikai reprezentációról. Egy egyszerűbb, intuitívabb funkcionális-szintaktikai megközelítés azt ragadná meg, hogy ugyanaz a szemantikai olvasat (perfektivitás és telicitás) különböző morfoszintaktikai eszközök révén jön létre.

Bár a továbbiakban csak a modellezés szintaktikai oldalával foglalkozunk, a kategóriafüggetlen eset fejlődésdinamikájának a megértéséhez hasznos ismerni az adatok és igeosztályok értelmezését a skaláris szemantika szempontjából, Tamm (2004d) szerint. A skálaalapú megközelítések közül a következő munkák relevánsak az észti tárgyeset-váltakozás szempontjából: Kennedy–McNally (1999, 2005), Hay (1998),

Hay et al. (1999) és Kiparsky (2005). A perfekтивitás-imperfektivitás és telicitás-atelicitás pólusok közötti szembenállás helyett a skaláris szemantikai elemzés szerint az észbt aspektusrendszer az aspektust skálaként értelmezi, amelynek mentén az egyes események különböző mértékeket elérve realizálódnak. Megközelítesem szerint az ige lexikai szemantikája határozza meg a skála jelenlétét vagy típusát (lásd még az igeosztályokkal kapcsolatos részletekhez: Tamm 2004e; magyar párhuzamokhoz: Tamm 2004a, 2004b, sajtó alatt). Az esetjelölés határozza meg a skálán a helyet, amely az esemény bekövetkeztének pontos mértékét jelenti. A skála típusa lehet nyílt vagy zárt szerkezetű. A zárt skála lehet részlegesen vagy teljesen zárt. A fogyasztást és létrehozást kifejező igék, valamint a pszichológiai igék segítségével szemléltethetjük a rendszert. Három skálalehetőség van: 1. nyitott; 2. teljesen zárt, felső végén behatárolt; és 3. részlegesen zárt, behatárolt, de nem a felső végén.

1. Ha a tárgy, legyen az egyes vagy többes számú NP, partitívusban áll, a predikátum homogénként interpretálódik, és a skála nyitott. Másrészről viszont a 'néz'-féle igék nem teszik lehetővé, hogy az esemény előrehaladottságának fokát skálán helyezzük el. Az ilyen igék az általuk kifejezett eseményhez homogeneitást rendelnek; az alsó végén behatárolt skálát határoznak meg, vagy nincs is skálájuk.

2. Amennyiben a tárgy (pl. *az almatorta*) totális esetben áll, a predikátumot kvantálnak interpretáljuk. Ekkor a skála a felső végén zárt lesz.

3. Partitívusi többes számok vagy anyagnevek esetében a predikátum adagolt interpretációjú; az esemény az almatortaevés egy részletének, definiálatlan mértékű beteljesülésének felel meg. Az evés eseménye már lezáródott, de az elfogyasztott mennyiség meghatározatlan. A skála tehát csak az egyik, az alsó végén, egy minimális fok után behatárolt. Az alábbi tipológiai párhuzam az oroszról megmutatja, hogy az észbt másképp viselkedik, mint a finn és a többi finnségi nyelv. Az oroszban is van partitívus, és csak az anyagnevek esetében használható. A különleges és figyelemre méltó tény itt az, hogy az anyagnevek esetében használható partitívust kizárólag telikus/perfektív igékkel lehet használni. Kompozicionális aspektusról nem szoktak ilyen példák esetében beszélni.

- (30a) *On vy-pil čaj-u.*
 ő[NOM] TLZ-iszik.PST.3S tea-PTV
 'Itta a teát. / Ivott a teából.' +PERF
- (b) **On pil čaj-u.*
 ő[NOM] iszik.PST.3S tea-PTV
 (Nem lehet kifejezni: 'Itta a teát. / Ivott a teából.' –PERF)
- (c) *On vy-pil čaj.*
 ő[NOM] TLZ-iszik.PST.3S tea.ACC
 'Megitta a teát.' +PERF
- (d) *On pil čaj.*
 ő[NOM] iszik.PST.3S tea.ACC
 'Teát ivott.' –PERF

A párhuzam az észttel abban rejlik, hogy az oroszban létezik egy, a perfektív és telikus olvasatot ki nem záró partitívus. A (30b) és (30d) példák azt mutatják, hogy az orosz partitívus ugyanúgy viselkedik, mint az észttben a „különleges” partitívus a pszichológiai, fok-eredmény és létrehozási-fogyasztási igék mellett. Az észtt „különleges” partitívus perfektív és telikus mondatokban jelenik meg, ahol az észttben a totálist, az accusativust várnánk. Az orosz accusativus a jelenség szempontjából lényegtelen, mert nem áll szoros összefüggésben az aspektussal: telikus, atelikus, perfektív és imperfektív mondatokban egyaránt megjelenik.

A ’meglep’, ’megijeszt’-féle igék a predikátum adagolt interpretációját hozzák, és az alsó végén zárt (behatárolt) skálát határoznak meg. A lexikalizálódott ’ijesztési’ vagy ’meglepési’ eseményt egyértelmű időbeli keretek határolják, ahogy a perfektivitási teszt is igazolja. Mégis – szemben a lexikalizálódott ’éves’ vagy ’írás’ eseményével – ez az esemény nem úgy értelmeződik lexikailag, mint amelynek elképzelhető bármiféle végleges és visszafordíthatatlan, a megijesztettre vagy meglepettre tett hatásához kapcsolható végpontja. Tehát az igék lexikailag különböznek a tekintetben, hogy az általuk meghatározott skála milyen tulajdonságokkal bír.

A korábbi formális megközelítések és az észtt adatok összeegyeztetésének egyik hiányossága az ige, az NP és az eset kölcsönhatásaira való rálátásban mutatkozott. A korábban bemutatott adatok segítenek ezt a problémát megoldani. A következő részben ezt a kölcsönhatást igyekezünk formalizálni. Célunk az elemek közt fennálló munkamegosztás intuitív leírását adni és ezt a grammatizálódási mintázatot az LFG keretei között bemutatni.

5. Lépések egy elemzés felé

Az LFG-ben három mondattani szint van: a funkcionális szerkezeté (f struktúra), az argumentumszerkezeté (a struktúra) és az összetevős szerkezeté (c struktúra).¹⁹ Az aspektus kategóriájában lezajló grammatizálódás a lexikont (morfémákat), az a struktúrát, az f struktúrát (amelyben funkcionális jegyek szerepelnek: idő, mód, szám és személy) és a szemantikát, azaz az s struktúrát érinti. A szintaxis és a szemantika közötti leképezés az f struktúra és az s struktúra között történik (Butt et al. 1997). A továbbiak középpontjában a lexikai tételek és a funkcionális szerkezet állnak.

Egyfelől vannak olyan igék, mint például a *kirjutama* ’ír’, *sööma* ’eszik’, amelyek az aspektuális viselkedés tekintetében szabályos váltakozást mutatnak. A tesztek azt bizonyítják, hogy ezek az igék háromféle módon viselkednek. Egyrészt a mondat perfektív és telikus, ha egy ilyen ige totális tárggyal szerepel benne; perfektív és enyhén telikus, ha többes számú vagy anyagnevet jelölő főnévi csoportban levő partitívusi tárggyal; valamint imperfektív és atelikus, ha egyes vagy többes számú partitívusi tárggyal szerepelnek.

¹⁹ Az LFG-ről lásd pl. Komlósy (1992, 2001), Bresnan (2001), Dalrymple (2001).

- (31) totális tárgy – perfektív és telikus mondat
Mari sõi õunapiruka (ära).
 M[NOM] eszik.PST.3S almatorta.TOT up/PRT
 'Mari megette az almatortát.'
- (32) többes számú vagy anyagnévi fejet tartalmazó partitivusi tárgy – perfektív és enyhén telikus mondat
- (a) *Mari leidi-s raamatu-id / vett.*
 M[NOM] talál-PST.3S könyv-PL.PTV / víz.PTV
 'Mari könyveket/vizet talált.'
- (b) *Mari ehmata-s / üllata-s Jüri-t.*
 M[NOM] megijeszt-PST.3S / meglep-PST.3S J-PTV
 'Mari megijesztette/meglepte Györgyöt.'
- (c) *Firma laienda-s tee-d ([ja siis] Algas töö).*
 vállalat[NOM] szélesít-PST.3S út-PTV ([és azután] kezdetét vette a munka)
 'A vállalat kiszélesítette az utat ([és azután] kezdetét vette a munka).'
- (33) egyes vagy többes számú partitivusi tárgy – imperfektív és atelikus
Mari vaata-s raamatu-t / raamatu-id.
 M[NOM] néz-PST.3S könyv-PTV / könyv-PL.PTV
 'Mari a könyvet/könyveket nézte.'

Összegezve, a következő aspektuális mondat típusok léteznek:

- totális tárgynál perfektív és telikus;
- többes számú partitivusi tárgynál perfektív és enyhén telikus;
- imperfektív és atelikus.

Mivel a magyarban nem lévén partitivus egészen másképp fejeződnek ki ezek a kategóriák, egyszerűsített példával illusztrálható a helyzet: a *kirjutama* igével alkotott mondatokkal. A *kirjutama* ige mindhárom aspektuális jelentéssel megjelenhet, így a lehetséges esetek kiválóan összevethetők.

- (34a) *Mari kirjuta-s artikli.*
 M[NOM] ír-PST.3S cikk.TOT
 'Mari írt egy cikket.'
- (b) *Mari kirjuta-s artikle-id.*
 M[NOM] ír-PST.3S cikk-PL.PTV
 'Mari cikkeket írt.'
- (c) *Mari kirjuta-s artiklit.*
 M[NOM] ír-PST.3S cikk.PTV
 'Mari éppen (egy) cikket írt.'

Jelen írás a továbbiakban nem használja perfektivitás és telicitás aspektuális terminológiáját. A perfektív és telikus mondatokat maximálisan behatároltnak nevezzük, a perfektív és enyhén telikus mondatokat minimálisan behatároltnak, az imperfektív és atelikus mondatokat pedig behatárolatlannak.

Azt, hogy egy mondat behatárolatlan, minimálisan behatárolt vagy maximálisan behatárolt, az igék és az esetjelölés határozza meg. Az igék aspektusa és a mondat-aspektus között nincs egyértelmű megfeleltethetőség. Az esetjelölés három típusa az igeosztály és a tárgyjelölés kölcsönhatásán alapul. A *kirjutama* 'ír' ige három különböző aspektuális jelentésben fordulhat elő:

1. teljesen, maximálisan behatárolt (totális);
2. nem behatárolt (partitívus – a továbbiakban: partitívus 1);
3. nem meghatározottan, minimálisan behatárolt (szemantikailag megszorított partitívus – a továbbiakban: partitívus 2).

Az eseményt kifejező igék között is vannak olyanok, amelyekkel partitívusi tárgy is állhat, mint például a fentebbi *ehmatama* 'megijeszt' pszichológiai ige. Ez a kategória hasonlóságot mutat más nyelvekben kimutatott aspektuális megkülönböztetésekkel. Singh (1998) ad leírást a hindiről, amelyben szerepel neutrális perfektív, Koenig–Muansuwan (2000) szerint a thaiban létezik szemiperfektív, és Bar-el et al. (2005) a skvám perfektív kategóriáról tesz említést. A behatároltság kérdésében a tárgyi NP kvantáltsága helyett a tárgyi NP-hez egy másik tulajdonsága a döntő, mégpedig a tárgy esete. A tárgy esete partitívus (lásd a behatárolatlan mondatban) és totális eset (lásd a maximálisan behatárolt mondatot) között alternál. Szemantikailag megszorított partitívus a minimálisan behatárolt mondatokban szerepel.

1. táblázat. Behatároltság, igék, mondataspektusuk, tárgyesetek

Ige	Igetípus	Tárgyesetek	Behatároltsági lehetőségek: skálátípusok az igeszemantikában	Behatároltsági lehetőségek: skálátípusok mondatokban
<i>ír</i>	rugalmas, van alternációja	totális, partitívus 1, partitívus 2	nyitott	MAX, MIN, nyitott
<i>megijeszt</i>	rugalmatlan	partitívus 1, partitívus 2	MIN	MIN
<i>lát</i>	rugalmatlan	partitívus 1	nyitott	nyitott

Az igék ideális leírásának rugalmas módon kell tükröznie az igék, az aspektus és az eset összefüggéseit, hogy keretet biztosítson egyfelől az ige aspektuális lehetőségeinek, másfelől az eset igeosztályra való érzékenységének a modellezésére.

Összegezve tehát az eddigieket, jelen megközelítés szerint a mondatok kétféleképpen lehetnek behatároltak: maximálisan és minimálisan, az igék pedig lehetnek lexikailag behatárolatlanok (*néz*), behatárolhatók (*eszik*, *ír*) vagy (minimálisan) behatároltak (*megijeszt*). A maximálisan behatárolt mondatoknak totális tárgyuk van, a behatárolatlan és a minimálisan behatárolt mondatoknak partitívusi. Szemantikailag megszorított partitívusi tárgyak minimálisan behatárolt mondatokban szerepelhetnek, de maximálisan behatároltakban nem.

Van-e szoros kapcsolat magának a tárgynak a jelenléte és az aspektus között? A tárgyi szerepet és az aspektust több nyelvben is szorosan összekapcsolják (Hopper–Thompson 1980). Tenny (1994) és az ott tárgyalt „aspektuális hipotézis” egy olyan aspektuális érintkezési síkról megfogalmazott („interfész”) hipotézis, amelyet gyakran vesznek alapul aspektusjelenségeket tanulmányozó lexikalista munkák. Tenny (1994) azt állítja, hogy a lexikon és a szintaktikai argumentumstruktúra közti leképezést aspektuális tulajdonságok uralják. Pontosabban Tenny szerint összefüggés áll fenn a direkt tárgy (direkt belső argumentum) és a mondatszemantika bizonyos aspektuális tulajdonságai, nevezetesen a „behatároltság” vagy „események kimérése” között. Ezeknél az okoknál fogva érdemes itt Tennynek az aspektuális szintaxis-szemantika érintkezési síkról szóló elméletét megemlíteni. Valószínűleg a különböző nyelvekben különbözik az, hogy az aspektusjelenségeket mennyire szintaktikai vagy szemantikai jelenségnek kell tekinteni. Az észt adatokat részben a szemantika, részben a lexikális szemantika szintjén kell magyarázni. Az észt adatoknak minden bizonnyal a morfoszintaktikájukra kell magyarázatot adni, de elég nehéz megállapítani, mennyire kell a szintaxisban megoldani a tárgyeset-alternáció modellálását. A jelenségnek szemantikai és szintaktikai oldala van. Mi volt hamarabb, a tyúk vagy a tojás? A válasz valamennyire az elmélettől is függ. A következő részben az LFG adta lehetőségekre koncentrálunk.

6. A javaslat

Az itt vázolt megközelítés szerint tehát az észtben az eset és az igék egyaránt grammatikailag releváns aspektuális jegyeket kell, hogy hordozzanak. Ebben a részben egy szintaktikai jellegű megoldást adok a reprezentáció problémáira. Az aspektuális jegyek ebben a tanulmányban funkcionális jegyek. A funkcionális jegyek abban térnek el a funkcionális kategóriáktól és más generatív szintaktikai keretekben használt jegyeiktől, hogy olyan általánosításokon alapulnak, amelyek formális megalapozása nemcsak természetük szerint strukturális vagy szintaktikai tesztek által történik, hanem szemantikailag is. Az LFG-ben máig vitatják, pontosan milyen szemantikai anyag reprezentálható az f struktúrában. Így az alábbiakban olyan elemzésre teszünk javaslatot, amely talán közelebb áll a tipológiai elemzéshez, mint a jelenség korábbi, finnel kapcsolatos generatív elemzéseéhez.

6.1. A lexikai-funkcionális grammatikai keret nyújtotta lehetőségek

Jelen megközelítés számára fontos, hogy az LFG keretei lehetőséget nyújtanak az aspektuális információ morzsáinak és a grammatikai kapcsolatoknak több, akár egymással nem is érintkező, megszakított összetevőben való elhelyezésére, amelyek a felszíni összetevős szerkezet szintaxisában, a c struktúrában (*constituent structure*)

többféle konfigurációban jelenhetnek meg. Ugyanakkor a másik szintaktikai szinten, a funkcionális szerkezetben (azaz az f struktúrában) egyetlen közös modulban kell őket elhelyezni. Ez a reprezentációs szintek közötti kapcsolatot meghatározó megszorítások segítségével érhető el.

A legfrissebb szakirodalom számos olyan elemet vezetett be, amely az ész aspektuális esetek és igék kölcsönhatásának formalizálásában hasznosnak bizonyult, mint például Nordlinger–Sadler (2004) a konstruktív eset LFG-s megközelítéséről, Lee (1999), Butt–King (2005) és Butt (2006) a szemantikai eset fogalmáról. Olyan megközelítések is relevánsak, amelyekben az aspektuális jegyek az f struktúra szintjén állnak össze (Toivonen 2001). Elemzésemben a **konstruktív eset** mint formális eszköz szolgál a mondataspektus vonzatokban való kódolására. A konstruktív eset (technikailag) mintha külső szintet építene az argumentumnak megfelelő, belső szintaktikai szinthez (szintaktikai jegyeket tartalmazó „dobozhoz”) képest – innen ered a konstruktív, felépítő elnevezés – és a leképezés a szintaxisból a szemantika felé a továbbiakban problémamentes. A konstruktív eset Nordlinger–Sadler (2004) elemzésében olyan nyelvi példák formai ábrázolásában segít, amelyekben egy igei kategória (jelölője) nem az igen, hanem a mondat valamely másik összetevőjén jelenik meg, jelentésstanilag a kategória mégis a predikátumhoz, a mondathoz tartozik. Ezt viszont formailag nehéz megragadni, mert a szintaxis és a szemantika ellentmond egymásnak, de az LFG keretében mégis formalizálhatók az ilyesfajta adatok. Az elemzésünk pontosan ezt a helyzetet tükrözi: amit a tárgyeset kódol, nem a tárgy, hanem a mondat jellemzője. Értelemszerűen és technikailag az aspektus a mondatra vonatkozó „dobozba” tartozik, nem a tárgyra vonatkozó „dobozba”. Ezért az LFG-ben rugalmasan kezeljük az ész adatomat.

6.2. Behatárolhatóság és behatároltság

E szakasz célja egy olyan megközelítés kidolgozása, amely modellálja az eset és az ige aspektuális szerepét a mondatban. Itt próbáljuk meg megragadni, hogy a behatárolt, vagyis perfektív és (enyhén) telikus mondatokban található igék lexikai tételében tárolt információ hogyan egészíti ki a szintaktikai reprezentáció struktúráit. A javaslat szerint a lexikai tételek a szintaktikai leírás funkcionális szintjén részleges, ugyanakkor alapvető információt – megszorításokat – szolgáltatnak a mondataspektusról. A megvizsgált igék reprezentációjában szerepeljen tehát egy behatároltsági attribútum (B). A behatároltsági attribútum vagy nem vesz fel semmilyen értéket, vagy értéke minimális. Ezek a jegyek az ige lexikai tételében vannak megjelenítve. Így a lexikai tételek vagy behatárolhatóságot vagy minimális behatároltságot kódolnak. A nyelvtani helyzet részben olyan, mint a magyar alanyi és tárgyas ragozással. Minden finit magyar mondatban megjelenő igt ragozni kell, ezt írja elő a magyar nyelvtan. Ugyanígy írja elő az ész nyelvtan, hogy a finit mondatokban a tárgynak valamilyen esetben kell állnia. Hogy milyen ragozásban jelenik meg a magyar ige,

részben az igitípustól (tárgyas, tárgyatlan, ikes), részben különböző szemantikai tényezőktől vagy jegyeiktől (határozottság) függ. Hogy milyen esettel jelenik meg az észt tárgy, az is részben az igitípustól, részben különböző szemantikai tényezőktől függ.

Az f struktúra jegymátrixában szereplő aspektuális jegyekre szintén a behatároltság terminust érdemes alkalmazni; itt a B attribútum értéke lehet MINIMÁLIS vagy MAXIMÁLIS. Így az észt aspektus leírásában a mondatbehatároltság és az igei behatárolhatóság fogalmainak használatát javasoljuk, abból az intuícióból kiindulva, hogy a tranzitív igék vagy behatárolhatók, vagy nem:

- (35) Behatárolható igék: *kirjutama* 'ír', *söoma* 'eszik', *jooma* 'iszik'
 Behatárolt igék: *ehmatama* 'megijeszt', *üllatama* 'meglep', *alustama* 'kezd'

A mondatok behatároltak vagy nem behatároltak. A mondat nem behatárolt, ha a benne levő ige nem behatárolt megszorítással rendelkezik. A mondatok két különböző módon lehetnek behatároltak: némely ige lexikailag behatárolt, mások kompozicionálisan, esetjelölt tárgyak által. Vannak igék, amelyeknek a lexikai tételében szerepel aspektuális jegy, más igék egyedül az attribútum létét határozzák meg, de annak értékét a mondat egy másik eleme kell, hogy kijelölje. Ekkor az ige a mondat számára részleges aspektuális specifikáltságot hordoz. A maximális behatároltsági érték, a MAX, ezen igék esetében csak kompozicionálisan meghatározható, unifikáció által. Mihelyt egy attribútum lexikailag meghatározott érték által határozódik meg, másik szintaktikai elem nem módosíthatja és tovább nem pontosíthatja. Szintaktikai elemek nem változtathatnak meg már meghatározott attribútum-érték párokat. Az igékhez kapcsolódó attribútum-érték kombinációk igeosztályokat határoznak meg. Az itt bemutatott csoportosítás szerint, ha egy igét behatároltnak nevezünk, annak behatároltsági jegye (B) specifikált. Az ige behatároltságára vonatkozó információk az igei lexikai tételek funkcionális specifikációi közé tartoznak, és a c struktúra megfelelő terminális csomópontjaiban állnak.

6.2.1. Lexikailag behatárolt igék: *ehmatama* 'megijeszt', ($\uparrow B$)=MIN

A specifikációk definiáló egyenletek (defining equations) formájában jeleníthetők meg, ahogy az *ehmatama* 'megijeszt' ige lexikai tételében (36) is; a c struktúra csomópontjából az f struktúrába képeződnek le, és aspektuális megszorítással egészítik ki, a B MIN aspektuális jegyével (37).²⁰

- (36) *ehmatama*, V: (\uparrow PRED) = 'FRIGHTEN <(\uparrow SUBJ), (\uparrow OBJ)>',
 (\uparrow B) = MIN

- (37) $\left[\begin{array}{cc} \text{PRED} & \text{'FRIGHTEN <SUBJ, OBJ>'} \\ \text{B} & \text{MIN} \end{array} \right]$

²⁰ Az ábrák és a tételek a konvenció szerint angolul vannak. A példaanyag Tamm (2007c)-ből származik.

Ebben az esetben tehát a behatároltság az ige lexikai tételében van specifikálva, és a mondataspektust az ige határozza meg. A c struktúrából az f struktúrába való leképezés eredményeképp az f struktúrának is tartalmaznia kell a specifikált behatároltsági jegyet, vagyis rögzített értékű attribútummal bír (36). Ha egy ige lexikai tételében szerepel egy ilyen teljesen specifikált jegy (**fully specified feature, azaz szerepel definiáló egyenlet, defining equation**), mint például a $(\uparrow B) = \text{MIN}$, akkor az adott ige behatároltsága lexikalizálódott, vagyis az ige elidegeníthetetlenül perfektív, tehát behatárolt. Mivel a mondataspektust a behatároltságjegyek f struktúrában való unifikációjaként modelláljuk, ebben a modellben, amelyben az eset különböző értékekkel járulhat hozzá a mondataspektushoz, az unifikáció sikertelensége magyarázza az esetjelölési mintázatokra vonatkozó megszorításokat. Az unifikáció abban az esetben sikertelen, ha egy attribútum egynél több értékkel ruházódna fel. A (B) attribútumú jegy például nem vehet fel egyszerre MIN és MAX értéket, a jegy az f struktúrában vagy $(\uparrow B) = \text{MIN}$, vagy $(\uparrow B) = \text{MAX}$ lehet. Ez azt jelenti, hogy az adott igék behatároltsága a későbbiekben nem változhat, és az aspektuális esetjelölők lehetőségeinek sora korlátozott.

6.2.2. A behatárolható igék: *kirjutama* 'ír'

A behatárolható igék behatároltsági jegye alulspecifikált. Lehetnek, de nem feltétlenül behatároltak (ez a mondatban levő más összetevők függvénye), és a tárgyi esetjelölés lehetőségeinek sora nyitott. Az ige behatárolhatóságának jelölői is az ige lexikai tételéhez tartoznak, és a c struktúra terminális igei csomópontjában találhatók. Ezek a specifikációk egzisztenciális megszorítások formáját öltik az LFG-s keretben:

$$(38) \textit{kirjutama}, V: (\uparrow \text{PRED}) = \text{'WRITE <(\uparrow \text{SUBJ}), (\uparrow \text{OBJ})>'} \\ (\uparrow B)$$

Ebben az esetben a behatároltságot nem az ige (az ige lexikai tétele) határozza meg, hanem majd csak az aspektuális kompozíció összehatásának következtében telítődik meg értékkel, amit a modell a jegyek f struktúrában való unifikációjaként jelenít meg (39). A c struktúrából az f struktúrába való leképezés folyamatának következményeképp az f struktúra a behatároltságjegyet csak nem specifikált értékű attribútumként tartalmazhatja:

$$(39) \left[\begin{array}{l} \text{PRED} \quad \text{'WRITE <SUBJ, OBJ>} \\ B \end{array} \right]$$

A $(\uparrow B)$ egzisztenciális megszorítás megléte azt jelenti, hogy a B attribútumnak szerepelnie kell a c struktúra igéjéhez tartozó f struktúrabeli jegymátrixban. Mivel a mondataspektust a behatároltsági jegyeknek a funkcionális szerkezetben való unifikációjaként modellezzük, a különböző értékeket felvevő jegyek egyesülésének lehetősége magyarázza az esetjelölési mintázatok szélesebb tárát. Az általam vázolt

modellben az alulspecifikált jegyek az esetjelölt tárgyak jegyei által válnak teljesen specifikálttá.

A következő kérdés: hogyan telnek meg értékkel a hiányos f struktúra jegyei? Mielőtt rátérnénk az igéknek a mondat értékeihez való hozzájárulására és az esetjelölt tárgyakkal való interakciójára, megismerjük az esetjelölők három típusához köthető jegyeket.

6.3. Az esetjelölt tárgyak

Az esetek közül a totális eset kódolja a maximális behatároltságot, a $(\uparrow B) = \text{MAX}$ jeggyel. Azaz a $(\uparrow B) = \text{MAX}$ jegy olyan behatároltságot kódol, amely jól tesztelhető telikusságnak és perfektivitásnak felel meg. Olyan mondatokban szerepel a $(\uparrow B) = \text{MAX}$ jegy, amelyek egyértelmű korlátokkal rendelkező, folytatásra alkalmatlan eseményt fejeznek ki. A totális eset lexikai tételében szerepel egy definiáló egyenlet, a maximális behatároltság jegyének belülről kifelé alkalmazandó megszorítása, a $(B\uparrow) = \text{MAX}$. A totális esetnek megfelelő lexikai tétel a (40)-ben látható. A (41)-ben az f struktúrabeli információt egy totális esetben álló NP szolgáltatja.

(40) TOT: $(\uparrow_{\text{CASE}}) = \text{TOT}$

$(\text{OBJ}\uparrow)$

$((\text{OBJ}\uparrow) B) = \text{MAX}$

(41) $\left[\begin{array}{cc} B & \text{MAX} \\ \text{OBJ} & \left[\text{CASE} \quad \text{TOT} \right] \end{array} \right]$

Az $(\text{OBJ}\uparrow)$ jelölésben a nyíl a belülről kifelé történő funkcióalkalmazást jelöli. Ez a jelölés fejezi ki, hogy a totális esethez asszociált információ „építi fel” a totális eset jegyének az f struktúráját beágyazó, magasabban található f struktúrát: ez az információ tölti fel benne a behatároltság jegyét a megfelelő értékkel. A magasabb f struktúrában szerepel egy tárgy, amelyhez az esetjelölt NP-t tartalmazó f struktúra kapcsolódik. A névszó és grammatikai funkciója között fennálló kapcsolatot a hozzá csatlakozó esetjelölő valósítja meg. (Az f struktúra és az s struktúra közötti leképezésre vonatkozó szemantikai megszorításokkal itt nem foglalkozunk) A B MAX jegy a felső jegymátrixba kerül, amely a mondaté, miközben az esetről szóló információ az alsó jegymátrixba kerül, amely a tárgyé. Az aspektus, a behatároltság nem a tárgynak, hanem a mondatnak a jegye.

Az alapértelmezett eset a partitivus. Pusztán annyi megszorítást hordoz, hogy a tartalmazó mondat nem maximálisan behatárolt (42). Vannak olyan igék (pl. *poolitama* 'megfelez, feloszt, kettévág', *jagama* 'feloszt'), amelyeknek az állapotkénti olvasatukban totális tárgyak van, cselekvéskénti olvasatukban pedig partitivusi.²¹ A behatároltsági megszorítás, úgy tűnik, az igehez kapcsolódó lexikai megszorítás-

²¹ További példákért és elemzésért lásd Tamm (2004e: 99–102).

ból következnek; az ezen igék állapotot és cselekvést jelölő használata közötti pontos kapcsolat megállapításához további elemzés volna szükséges. Az adott f struktúrákra vonatkozó megszorítás (42) pusztán annyi információt tartalmaz, hogy az aspektuális partitívus nem szerepelhet maximálisan behatárolt mondatban. Azokat a mondatokat, amelyekben partitívus szerepel, és amelyekre ugyanakkor egyéb szabály nem vonatkozik, egy alapértelmezett (default) szabály behatárolatlannak minősíti (B-).²²

$$(42) \text{ PART1: } (\uparrow \text{CASE}) = \text{PART} \\ ((\text{OBJ}\uparrow) \text{B}) \neq \text{MAX}$$

A (43) példa mutatja, hogy a tárgy pozíciójú partitívusi NP-k az f struktúrában szereplő jegymátrixban tárolt információhoz miként járulnak hozzá. Ha például az f struktúrabeli mátrix egy MAX értékű B attribútumot tartalmazna, a szerkezet rosszul formált volna.

$$(43) \left[\text{OBJ} \quad \left[\text{CASE} \quad \text{PART} \right] \right]$$

Az egyes számú anyagneves és többes számú megszámlálható főneves partitívusi tárgyak a (44)-ben foglaltak szerint tesznek megszorításokat az f struktúrára, és az f struktúra jegymátrixában szereplő információt a (45)-ben láthatók szerint határozzák meg. A B MIN jegy a felső jegymátrixba kerül, amely a mondaté, miközben az esetről szóló információ az alsó jegymátrixba kerül, amely a tárgyé.

$$(44) \text{ PART2: } (\uparrow \text{CASE}) = \text{PART} \\ ((\text{OBJ}\uparrow) \text{B}) = \text{MIN}$$

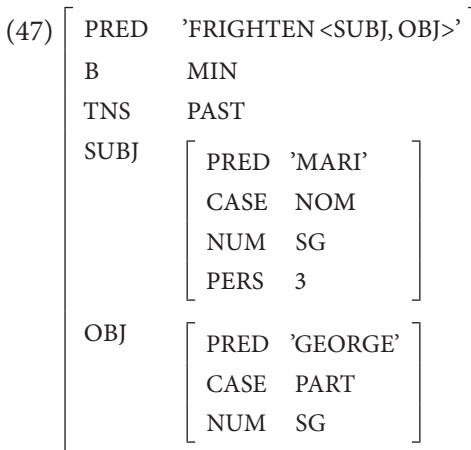
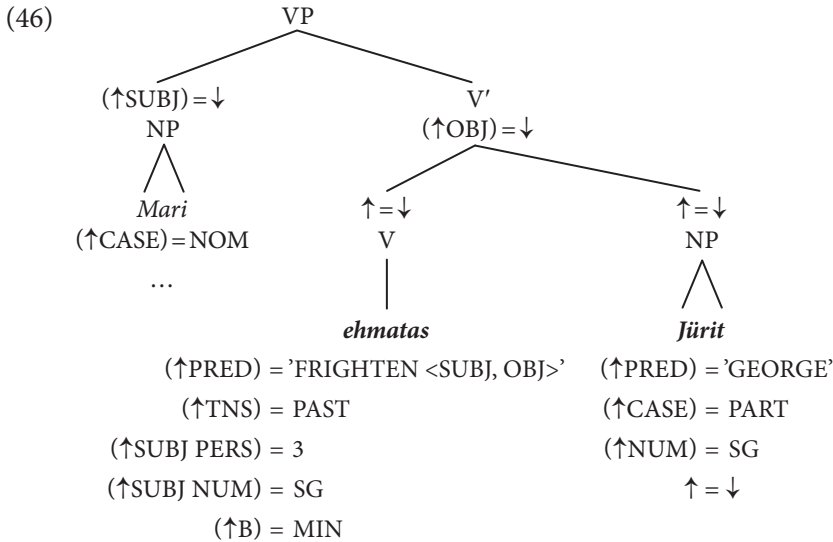
$$(45) \left[\begin{array}{cc} \text{B} & \text{MIN} \\ \text{OBJ} & \left[\text{CASE} \quad \text{PART} \right] \end{array} \right]$$

6.4. A megszorítások reprezentációja

Az LFG általános jólformáltsági szabályai biztosítják az igék aspektuális eset alapján való kategorizációjának precizitását, és viszont (vagyis az aspektuális eset igecsoport alapján való pontos meghatározhatóságát). Így például egy olyan mondatot, mely az *ehmatama* 'megijeszt' igét és egy totális tárgyat tartalmazna, ilyen szabályok zárnak ki. A mondat a totális eset által meghatározott jegyek és az ige által meghatározott jegyek közötti ütközés következtében minősül rosszul formálynak. A totális eset a (B \uparrow)=MAX megszorítást, az *ehmatama* 'megijeszt' ige a (\uparrow B)=MIN megszorítást tartalmazza. A minimálisan behatárolt ige partitívus 1-ben álló tárggyal (42) vagy szemantikai partitívus 2-ben álló tárggyal (44) jól formált. A szemantikai partitívus 2-ben álló tárggyal az ige minimálisan behatárolt mondatot alkot, hiszen

²²Lásd Tamm (2008a).

az ige lexikai tétele az f struktúrákra nézve kötelezővé teszi a (B) jegy „minimálisan behatárolt” értékét, pontosan ahogy a szemantikailag megszorított partitívus 2; a jegyek tehát unifikálhatók. Másrészt a szerkezet a partitívus 1 lexikai tételében szereplő azon megszorításnak is megfelel, hogy az f struktúrája szerkezetében nem szerepelhet a „maximálisan behatárolt” jegy. Egy „maximálisan behatárolt” jegy nem is szerepel benne, tehát az unifikáció működik. A (46) egy olyan mondat c struktúrájának a reprezentációját ábrázolja, amelyben az ige partitívusi tárggyal szerepel, a (47) pedig a tárgyalt elemek f struktúráját szemlélteti.

A *kirjutama* 'ír' ige lexikai tételében szerepel egzisztenciális megszorítás; és a fentiek alapján a vele alakítható kétféle behatárolt mondat szintén magyarázható: az attribútum „minimális” és „maximális” értékeit az esetjelölt tárgyak biztosítják, előbbit

a partitivusi többes számú, utóbbit a totális. Íme a létrehozást kifejező igét és totális tárgyat tartalmazó maximálisan behatárolt mondat f struktúrája:

(48)	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'WRITE <SUBJ, OBJ>'</td> </tr> <tr> <td>B</td> <td>MAX</td> </tr> <tr> <td>TNS</td> <td>PAST</td> </tr> <tr> <td>SUBJ</td> <td style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;"> <table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'MARI'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>NOM</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td>PERS</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td></td> <td>...</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td>OBJ</td> <td style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;"> <table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'BOOK'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>TOT</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td></td> <td>...</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	PRED	'WRITE <SUBJ, OBJ>'	B	MAX	TNS	PAST	SUBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'MARI'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>NOM</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td>PERS</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td></td> <td>...</td> </tr> </table>	PRED	'MARI'	CASE	NOM	NUM	SG	PERS	3		...	OBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'BOOK'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>TOT</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td></td> <td>...</td> </tr> </table>	PRED	'BOOK'	CASE	TOT	NUM	SG		...
PRED	'WRITE <SUBJ, OBJ>'																												
B	MAX																												
TNS	PAST																												
SUBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'MARI'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>NOM</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td>PERS</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td></td> <td>...</td> </tr> </table>	PRED	'MARI'	CASE	NOM	NUM	SG	PERS	3		...																		
PRED	'MARI'																												
CASE	NOM																												
NUM	SG																												
PERS	3																												
	...																												
OBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'BOOK'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>TOT</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td></td> <td>...</td> </tr> </table>	PRED	'BOOK'	CASE	TOT	NUM	SG		...																				
PRED	'BOOK'																												
CASE	TOT																												
NUM	SG																												
	...																												

A (49) egy létrehozást kifejező igét és egy szemantikailag megszorított partitivusi tárgyat tartalmazó minimálisan behatárolt mondatot (18) ábrázol [a szemantikailag megszorított partitivus lexikai tételét lásd a (44)-ben].

(49)	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'WRITE <SUBJ, OBJ>'</td> </tr> <tr> <td>B</td> <td>MIN</td> </tr> <tr> <td>TNS</td> <td>PAST</td> </tr> <tr> <td>SUBJ</td> <td style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;"> <table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'MARI'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>NOM</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td>PERS</td> <td>3</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td>OBJ</td> <td style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;"> <table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'BOOK'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>PART</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>PL</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	PRED	'WRITE <SUBJ, OBJ>'	B	MIN	TNS	PAST	SUBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'MARI'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>NOM</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td>PERS</td> <td>3</td> </tr> </table>	PRED	'MARI'	CASE	NOM	NUM	SG	PERS	3	OBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'BOOK'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>PART</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>PL</td> </tr> </table>	PRED	'BOOK'	CASE	PART	NUM	PL
PRED	'WRITE <SUBJ, OBJ>'																								
B	MIN																								
TNS	PAST																								
SUBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'MARI'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>NOM</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>SG</td> </tr> <tr> <td>PERS</td> <td>3</td> </tr> </table>	PRED	'MARI'	CASE	NOM	NUM	SG	PERS	3																
PRED	'MARI'																								
CASE	NOM																								
NUM	SG																								
PERS	3																								
OBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">PRED</td> <td>'BOOK'</td> </tr> <tr> <td>CASE</td> <td>PART</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>PL</td> </tr> </table>	PRED	'BOOK'	CASE	PART	NUM	PL																		
PRED	'BOOK'																								
CASE	PART																								
NUM	PL																								

Az olyan behatárolatlan mondatok f struktúrájában, amelyek egy létrehozást kifejező igét és egy szemantikailag nem korlátozott partitivusi tárgyat tartalmaznak, található egy olyan jegy, amely a szerkezethez egy nyitott skálát rendel. A partitivus jelentése önmagában nem egyértelmű, az igétől függően interpretálható minimálisan behatárolt (zárt) skálaként (a skála egy alacsonyabb pontján zárt skálaként) és

behatárolatlan skálaként. Az olyan mondatok, melyekben létrehozás jelentésű ige szerepel többes számú partitívusi tárggyal, aspektualitás tekintetében kétféleképpen interpretálhatók: nem behatároltként vagy minimálisan behatároltként. A (49)-ben egy többes számú partitívusi tárgyas, minimálisan behatárolt mondat f struktúrája látható, az (50)-ben egy többes számú partitívusi tárgyas ('könyvek') behatárolatlan mondaté, az (51)-ben pedig egy egyes számú partitívusi tárgyas ('könyv') behatárolatlan mondaté. A szemantikai megszorítást nem hordozó partitívus lexikai tételét lásd a (42)-ben, a szemantikai megszorítást hordozó partitívusét a (44)-ben.

(50)	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'WRITE <SUBJ, OBJ>'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">B</td><td style="padding: 2px;">-</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">TNS</td><td style="padding: 2px;">PAST</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">SUBJ</td><td style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 1em;"> <table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'MARI'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">NOM</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">PERS</td><td style="padding: 2px;">3</td></tr> </table> </td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">OBJ</td><td style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 1em;"> <table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'BOOK'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">PART</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">PL</td></tr> </table> </td></tr> </table>	PRED	'WRITE <SUBJ, OBJ>'	B	-	TNS	PAST	SUBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'MARI'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">NOM</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">PERS</td><td style="padding: 2px;">3</td></tr> </table>	PRED	'MARI'	CASE	NOM	NUM	SG	PERS	3	OBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'BOOK'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">PART</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">PL</td></tr> </table>	PRED	'BOOK'	CASE	PART	NUM	PL
PRED	'WRITE <SUBJ, OBJ>'																								
B	-																								
TNS	PAST																								
SUBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'MARI'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">NOM</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">PERS</td><td style="padding: 2px;">3</td></tr> </table>	PRED	'MARI'	CASE	NOM	NUM	SG	PERS	3																
PRED	'MARI'																								
CASE	NOM																								
NUM	SG																								
PERS	3																								
OBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'BOOK'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">PART</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">PL</td></tr> </table>	PRED	'BOOK'	CASE	PART	NUM	PL																		
PRED	'BOOK'																								
CASE	PART																								
NUM	PL																								
(51)	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'WRITE <SUBJ, OBJ>'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">B</td><td style="padding: 2px;">-</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">TNS</td><td style="padding: 2px;">PAST</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">SUBJ</td><td style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 1em;"> <table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'MARI'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">NOM</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">PERS</td><td style="padding: 2px;">3</td></tr> </table> </td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">OBJ</td><td style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 1em;"> <table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'BOOK'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">PART</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> </table> </td></tr> </table>	PRED	'WRITE <SUBJ, OBJ>'	B	-	TNS	PAST	SUBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'MARI'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">NOM</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">PERS</td><td style="padding: 2px;">3</td></tr> </table>	PRED	'MARI'	CASE	NOM	NUM	SG	PERS	3	OBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'BOOK'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">PART</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> </table>	PRED	'BOOK'	CASE	PART	NUM	SG
PRED	'WRITE <SUBJ, OBJ>'																								
B	-																								
TNS	PAST																								
SUBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'MARI'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">NOM</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">PERS</td><td style="padding: 2px;">3</td></tr> </table>	PRED	'MARI'	CASE	NOM	NUM	SG	PERS	3																
PRED	'MARI'																								
CASE	NOM																								
NUM	SG																								
PERS	3																								
OBJ	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">PRED</td><td style="padding: 2px;">'BOOK'</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">CASE</td><td style="padding: 2px;">PART</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">NUM</td><td style="padding: 2px;">SG</td></tr> </table>	PRED	'BOOK'	CASE	PART	NUM	SG																		
PRED	'BOOK'																								
CASE	PART																								
NUM	SG																								

Az igei lexikai tételek:

- (52) *kirjutas*, V: (↑PRED) = 'WRITE <(↑SUBJ), (↑OBJ)>'
 (↑TNS) = PAST
 (↑SUBJ PERS) = 3
 (↑SUBJ NUM) = SG
 (↑B)

- (53) *ehmatas*, V: (\uparrow PRED) = 'FRIGHTEN <(\uparrow SUBJ), (\uparrow OBJ)>'
 (\uparrow TNS) = PAST
 (\uparrow SUBJ PERS) = 3
 (\uparrow SUBJ NUM) = SG
 (\uparrow B) = MIN

A vizsgált mondatok tárgyainak lexikai tételei:

- (54) *raamatu*, N: (\uparrow PRED) = 'BOOK'
 (\uparrow CASE) = TOT
 (\uparrow NUM) = SG
 ((OBJ \uparrow)B) = MAX
- (55) *raamatut*, N: (\uparrow PRED) = 'BOOK'
 (\uparrow CASE) = PART
 (\uparrow NUM) = SG
 ((OBJ \uparrow)B) \neq MAX
- (56) *raamatuid*, N: (\uparrow PRED) = 'BOOK'
 (\uparrow CASE) = PART
 (\uparrow NUM) = PL
 ((OBJ \uparrow)B) = MIN
- (57) *raamatuid*, N: (\uparrow PRED) = 'BOOK'
 (\uparrow CASE) = PART
 (\uparrow NUM) = PL
 ((OBJ \uparrow)B) \neq MAX
- (58) *raamatut*, N: (\uparrow PRED) = 'BOOK'
 (\uparrow CASE) = PART
 (\uparrow NUM) = SG
 ((OBJ \uparrow)B) \neq MAX
- (59) *Jürit*, N: (\uparrow PRED) = 'GEORGE'
 (\uparrow CASE) = PART
 (\uparrow NUM) = SG
 ((OBJ \uparrow)B) \neq MAX

7. Összefoglalás

E tanulmány az első magyar nyelvű célzott feldolgozása egy olyan nyelvnek, amelyben az eset az aspektus kategóriájának legfőbb jelölője. Újdonságot jelent továbbá, hogy az aspektus ott van formalizálva, ahol valójában található, a tárgyon, és nem ott, ahova „logikailag tartozik”, az igén, valamint hogy az ige és a tárgyeset által kódolt aspektust formális nyelvészeti keretbe is foglaltuk. E tanulmányban az észet tárgyesetet mint aspektusjelölőt vizsgáltuk. Bár az aspektust hagyományosan igei kategóriának

tekintik, a finnségi nyelvekben az aspektus az igejelölés helyett argumentumjelölésben jelenik meg. Jelen tanulmány a tárgyesetet a kategóriákat áthidaló eset egyik al-típusaként mint az argumentumon megjelenő aspektusjelölő toldalékot elemzi.

Számos indoeurópai nyelvben megfigyelték már az aspektus kompozicionalitását, különös tekintettel az eseményszerkezet és a tárgy kvantáltsága közti összefüggésekre, illetve a telicitás és a tárgyasság viszonyára. Ha a tárgy kvantált, az esemény telikus (*Mary ate an apple*), nem kvantált puszta nominálisból álló tárgy esetén az esemény atelikus (*Mary ate apples*). Amellett érveltünk, hogy a mondat aspektuális értéke a kvantáláson túl az adpozíciótól vagy az esettől (is) függ, vagyis az argumentum morfoszintaktikai tulajdonságaitól. A finnségi tárgyeset vizsgálata egyértelmű példáját mutatja annak, amikor a mondat aspektuális értéke az adpozíció vagy eset jelenlététől függ. Az észtt tárgyesetet és aspektust vizsgálva kompozicionális és nem kompozicionális aspektus modellezésére tettünk javaslatot. A finnségi nyelvekben található tárgyeset-váltakozást számos megközelítésben a telicitással és a perfekтивitással hozták összefüggésbe, de olyan alapos leírás még nem született, amely pontosabb formális elemzést tenne lehetővé. A telicitás kompozicionálisan modellálható, a perfekтивitás viszont lexikailag rögzített tulajdonság. Megmutattuk, hogy a két kategória közötti átfedés szinte teljes, ugyanakkor egyik segítségével sem írható le pontosan a finnségi nyelvek morfoszintaktikai különlegessége: a partitivus-accusativus tárgyeset-váltakozás.

Az észtt olyan nyelv, amelyben az aspektus és a tárgyeset-váltakozás különösen szoros kapcsolatban egymáshoz. Ennek a szoros kapcsolatnak a természetéről bemutattuk, hogy az alternáció alapja valamelyest eltér attól, amit hagyományosan annak tekintenek: a perfekтивitás és a telicitás aspektuális oppozícióitól. A perfekтивitás-imperfekтивitás vagy telicitás-atelicitás pólusok közötti oppozíció helyett felvetésünk szerint az észtt aspektuális rendszerben az aspektus skálaként konceptualizálódik, amely mentén az egyes események különböző mértékeknek megfelelően lehetnek lezajlottak. Jelen tanulmány azt vizsgálta, telicitás és perfekтивitás milyen módon jelenik meg az észtbén, és ennek fényében az igei aspektus és a mondataspektus közti összefüggésnek a kétfajta behatároltság fogalmával való magyarázatát és leírását javasolta.

Az észtt aspektust leíró modellünkben az aspektus „elszórta” jelenik meg. A mondataspektust a különböző összetevők, az igék és az esetjelölők jegyei együttesen határozzák meg az összetevős szerkezet (c struktúra) szintaktikai szintjén. Az információ egy másik szintaktikai szinten, a funkcionális szerkezet szintjén egyesül, és onnan képeződik le a szemantikai szerkezetre. Ennek a folyamatnak az elemzése az igeosztályok és bizonyos mondataspektusi tárgyesetjelölő mintázatok közt kimutatható szisztematikus kompatibilitás feltárását célozta. Elemzésünk során a lexikai-funkcionális grammatika (LFG) módszertanát alkalmaztuk.

Az empirikus anyag elemzésében csak aspektusigék szerepelnek – olyan igék, amelyek aspektusukat tekintve f struktúrájukban vagy behatároltak, vagy behatárolhatók (szabadak és nem behatároltak). Ezeket az igéket az elemzés inherensen

behatároltnak (perfektívnek; pl. 'megijeszt') és inherensen behatárolhatónak tekinti (telicizálhatónak; pl. 'eszik' vagy 'ír'). Az LFG-s lexikonban a behatárolt tárgyas igék lexikai tételében teljesen specifikált aspektuális jegy szerepel, a behatárolhatókéban hiányosan specifikált (alulspecifikált) behatároltsági (aspektus-)jegy.

A tárgyas igék lexikai tételében kódolt aspektuális információ mellett az aspektuális tárgyesetjelölők lexikai tételeiben szereplő funkcionális specifikációk is tartalmaznak aspektuális behatároltsági jegyeket. Az aspektuális esetek megnevezései „totális” és „partitívus”, és jegyeik a szemantikai interpretáció során releváns információt kódolnak. A mondataspektust a funkcionális szerkezet szintjén szereplő szintaktikai behatároltsági jegyek határozzák meg. Összességében jelen cikkben az aspektushoz kapcsolódó olyan attribútumokat és értékeket vizsgáltunk, melyekkel az LFG-s keretben a tranzitív igék hozzájárulnak a funkcionális szerkezethez. Ezen belül a legfőbb hangsúly a behatárolt mondatokra esett.

Irodalom

- Ackerman, Farrell – Moore, John (1999), 'Telic Entity' as a proto-property of lexical predicates. In: Butt, Miriam – King, Tracy Holloway (eds.), LFG99 online proceedings. <http://csli-publications.stanford.edu/LFG/4/ackerman-moore/lfq99-ackerman-moore.html>.
- Ackerman, Farrell – Moore, John (2001), Proto-properties and grammatical encoding: a correspondence theory of argument selection. CSLI Publications, Stanford.
- Aikhenvald, Alexandra (2008), Versatile cases. *Journal of Linguistics* 44: 565–603.
- Bar-el, Leora – Davis, Henry – Matthewson, Lisa (2005), On non-culminating accomplishments. *Proceedings of the 35th North East Linguistics Conference*. GLSA, Amherst, Massachusetts. <http://faculty.arts.ubc.ca/lmatthewson/pdf/accomplishments.pdf>.
- Belletti, Adriana (1988), The case of unaccusatives. *Linguistic Inquiry* 19: 1–34.
- Blake, Barry (2001), *Case*. Cambridge University Press, Cambridge, London – New York – Melbourne.
- Bresnan, Joan (2001), *Lexical-functional syntax*. Blackwell, Oxford.
- Butt, Miriam (2006), *Theories of case*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Butt, Miriam – Dalrymple, Mary – Frank, Anette (1997), An architecture for linking theory in LFG. In: Butt, Miriam – King, Tracy Holloway (eds.), *Proceedings of the LFG 97 Conference*. CSLI Publications, Stanford.
- Butt, Miriam – King, Tracy Holloway (2005), The status of case. In: Dayal, Veneeta – Mahajan, Anoop (eds.), *Clause structure in South Asian languages*. Springer Verlag, Berlin.
- Carlson, Gregory N. (1980), *Reference to kinds in English*. Garland Publishing, New York.
- Chierchia, Gennaro (1998), Plurality of mass nouns and the notion of semantic parameter. In: Rothstein, Susan (ed.), *Events in grammar*. Kluwer, Dordrecht.
- Dalrymple, Mary (2001), *Lexical functional grammar*. *Syntax and Semantics* 34. Academic Press, San Diego.
- Depraetere, Ilse (1995), On the necessity of distinguishing between (un)boundedness and (a)telicity. *Linguistics and Philosophy* 18: 1–19.
- É. Kiss Katalin (2004), Egy igekötőelmélet vázlatja. *MNy* 100: 15–42.

- Erelt, Mati – Kasik, Reet – Metslang, Helle – Rajandi, Henno – Ross, Kristiina – Saari, Henn – Tael, Kaja – Vare, Silvi (1993), *Eesti keele grammatika II. Süntaks*. Lisa: Kiri [The grammar of the Estonian language II. Syntax. Appendix: Orthography]. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.
- Erelt, Mati (ed.) (2003), *Estonian language*. *Linguistica Uralica Supplementary Series 1*. Estonian Academy Publishers, Tallinn.
- Gillon, Brendan S. (1992), Towards a common semantics for English count and mass nouns. *Linguistics and Philosophy* 15: 597–639.
- Gyuris Beáta – Kiefer Ferenc (2008), Az igék lexikai ábrázolása és az eseményszerkezet. In: Kiefer Ferenc (szerk.), *Strukturális magyar nyelvtan 4. A szótár szerkezete*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 229–268.
- Hay, Jennifer (1998), The non-uniformity of degree achievements, presented at the 72nd Annual Meeting of the LSA, New York.
- Hay, Jennifer – Kennedy, Christopher – Levin, Beth (1999), Scalar structure underlies telicity in “Degree Achievements.” In: Mathews, Tanya – Strolovitch. Devon (eds), *Proceedings of SALT 9*. CLC Publications, Ithaca, New York, 127–144.
- Heinämäki, Orvokki (1984), Aspect in Finnish. In: de Groot, Casper – Hannu Tommola (eds.), *Aspect bound. A voyage into the realm of Germanic, Slavonic and Finno-Ugrian aspectology*. Foris, Dordrecht–Cinnaminson, 153–177.
- Hiietam, Katrin (2003), *Definiteness and grammatical relations in Estonian*. PhD dissertation, Manchester.
- Hopper, Paul J. – Thompson, Sandra A. (1980), Transitivity in grammar and discourse. *Language* 56: 251–299.
- Jackendoff, Ray (1991), Parts and boundaries. *Cognition* 41: 9–45.
- Jackendoff, Ray (1996), The proper treatment of measuring out, telicity, and perhaps even quantification in English. *Natural Language and Linguistic Theory* 14: 305–354.
- Janurik Tamás (1997), *Az észtl nyelv alapjai*. ELTE Finnugor Tanszék – Numi Tórem Alapítvány, Budapest.
- Kangasmaa-Minn, Eeva (1993), Aspektista ja sen sukulausilmiöistä suomalais-ugrilaisissa kielessä [On aspect and related phenomena in Finno-Ugric languages]. In: Yli-Vakkuri, Valma (ed.), *Studia comparativa linguarum orbis Maris Baltici I*. Publications of the Department of Finnish and General Linguistics of the University of Turku 43. Turku, 13–23.
- Kennedy, Christopher – McNally, Louise (1999), From event structure to scale structure. Degree modification in deverbal adjectives. In: Mathews, Tanya – Strolovitch. Devon (eds), *Proceedings of SALT 9*. CLC Publications, Ithaca, New York.
- Kennedy, Christopher – McNally, Louise (2005), Scale structure and the semantic typology of gradable predicates. *Language* 81: 345–381.
- Kiefer Ferenc (1992), Az aspektus és a mondat szerkezete. In: Uő (szerk.), *Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 797–886.
- Kiefer Ferenc (2000), Aspektus, akcióminőség, eseményszerkezet. In: Uő, *Jelentélmélet*. Corvina Kiadó, Budapest, 275–305.
- Kiefer Ferenc (2006), Aspektus és akcióminőség különös tekintettel a magyar nyelvre. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kiparsky, Paul (1998), Partitive case and aspect. In: Butt, Miriam – Geuder, Willem (eds.), *The projection of arguments*. CSLI Publications, Stanford, 265–307.
- Kiparsky, Paul (2005), Absolutely a matter of degree. The semantics of structural case in Finnish. Handout for CLS, April 2005, Stanford University.

- Kippasto, Anu – Nagy Judit (1995), *Észt nyelvkönyv*. Bíbor Kiadó, Miskolc.
- Koenig, Jean-Pierre – Muansuwan, Nuttanart (2000), How to end without ever finishing. Thai semi-perfectivity. *Journal of Semantics* 17: 147–184.
- Komlósy András (1992), Régensek és vonzatok. In: Kiefer Ferenc (szerk.), *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 299–527.
- Komlósy András (2001), A lexikai-funkcionális grammatika mondattanának alapfogalmai. *Segédkönyvek a Nyelvészet Tanulmányozásához VII. Nem Transzformációs Nyelvtanok I.* Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Kont, Karl (1963), Käändsõnaline objekt lääneresoome keeltes [The declined object in Baltic Finnic languages]. *ENSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused IX*, Tallinn.
- Krifka, Manfred (1991), Massennomina. In: von Stechow, Armin – Wunderlich, Dieter (eds.), *Semantics. An international handbook of contemporary research*. Mouton de Gruyter, Berlin, 399–417.
- Krifka, Manfred (1992), Thematic relations as links between nominal reference and temporal constitution. In: Szabolcsi, Anna – Sag, Ivan (eds.), *Lexical matters*. Center for the Study of Language and Information, Stanford, 29–53.
- Krifka, Manfred (1998), The origins of telicity. In: Rothstein, Susan (ed.), *Events and grammar*. Kluwer, Dordrecht, 197–235.
- Laanest, Arvo (1975), *Sissejuhatus lääneresoome keeltesse*. [Introduction to the Baltic Finnic languages]. *Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut*, Tallinn.
- Larjavaara, Matti (1991), Aspektuaalisen objektin synty. *Virittäjä* 95: 372–408.
- Lavotha Ödön (1960), *Észt nyelvkönyv*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Lee, Hanjung (1999), The domain of grammatical case in lexical-functional grammar. In: Butt, Miriam – King, Tracy Holloway (eds.), *Proceedings of the LFG99 Conference*. CSLI Publications, Stanford.
- Lees, Aet (2004), Partitive-accusative alternation in Balto-Finnic languages. In: Muskovsky, Christo (ed.), *Proceedings of the 2003 Conference of the Australian Linguistic Society*. <http://www.als.asn.au/proceedings/als2003/lees.pdf>.
- Lees, Aet (2005), The case of the object in early Estonian and Finnish texts. In: Muskovsky, Christo (ed.), *Proceedings of the 2004 Conference of the Australian Linguistic Society*. <http://ses.library.usyd.edu.au/bitstream/2123/113/1/ALS-20050630-AL.pdf>.
- Link, Godehard (1983), The logical analysis of plurals and mass terms: a lattice theoretical approach. In: Bäuerle, Rainer – Schwarze, Christopher – von Stechow, Armin (eds.), *Meaning, use and interpretation in language*. Mouton de Gruyter, Berlin – New York, 302–323.
- Metslang, Helle (2001), On the developments of the Estonian aspect. The verbal particle *ära*. In: Dahl, Östen – Koptjevskaja-Tamm, Maria (eds.), *The Circum-Baltic Languages, Their typology and contacts*. *Studies in Language Companion Series* 55. Benjamins, Amsterdam, 443–479.
- H. Molnár Ilona (1968), *Módosítószók és módosító mondatrészletek a mai magyar nyelvben*. *NyudÉrt* 60. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nelson, Diane (1998), *Grammatical Case Assignment in Finnish*. Garland, New York.
- Nelson, Diane (2003), Case and adverbials in Inari Saami and Finnish. In: Dahl, Anne – Svonius, Peter (eds.), *Proceedings of the 19th Scandinavian Conference of Linguistics*. *Nordlyd* 31: 708–722.
- Nordlinger, Rachel – Sadler, Louisa (2004), Tense beyond the verb. Encoding clausal tense/aspect/mood on nominal dependents. *Natural Language and Linguistic Theory* 22: 597–641.

- Paldre, Leho (1997), Estonian universal quantifiers. In: Ereht, Mati (ed.), Estonian. Typological studies II. Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 8. Tartu, 178–198.
- Pusztay János (1994), Könyv az észti nyelvről. Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely.
- Rajandi, Henno – Metslang, Helle (1979), Määratud ja määramata object [Defined and undefined object]. ENSV TA KKI, Valgus, Tallinn.
- Ramchand, Gillian Catriona (1997), Aspect and predication. The semantics of argument structure. Oxford University Press, Oxford.
- Rätsep, Huno (1977), Eesti keele ajalooline morfoloogia I [Estonian historical morphology I]. Tartu Riiklik Ülikool, Tartu.
- Rätsep, Huno (1978), Eesti keele lihtlausete tüübid [Types of Estonian simple sentences]. ENSV TA Emakeele Seltsi Toimetised 12. Valgus, Tallinn.
- Rätsep, Huno (1979), Eesti keele ajalooline morfoloogia II [Estonian historical morphology II]. Tartu Riiklik Ülikool, Tartu.
- Singh, Mona (1998), On the Semantics of the Perfective Aspect. *Natural Language Semantics* 6, 171–199.
- Smith, Carlota (1991), The Parameter of Aspect. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
- Tamm, Anne (2003), Delimitedness, telicity, direct objects and obliques. In: Pusztay, János (ed.), *Specimina Sibirica XXI. Materialen der Konferenz Valencia Uralica*. Szombathely, 18–19. April 2002. Savaria University Press, Szombathely, 115–149.
- Tamm, Anne (2004a), Aspectual mismatches in bilingual dictionaries. Proceedings of the Eleventh EURALEX International Congress. Le Paquebot, Lorient, 967–972.
- Tamm, Anne (2004b), Eesti ja ungari keele verbiaspekti modelleerimise probleeme. *Folia Estonica*. Savaria University Press, Szombathely, 128–147.
- Tamm, Anne (2004c), On the grammaticalization of the Estonian perfective particles. *ALH* 51: 143–169.
- Tamm, Anne (2004d), Problems of the lexical representation of Estonian and Hungarian verbs. In: Ilves, Marju – Pusztay, János (eds.), *Folia Estonica* 11. *Colloquia Contrastiva* 12. *Észti-magyar összevetés* 4. Savaria University Press, Szombathely, 126–127.
- Tamm, Anne (2004e), Relations between Estonian verbs, aspect, and case. PhD dissertation. ELTE, Budapest. http://www.dipfilmod-suf.unifi.it/upload/sub/phd_tamm/Tamm_Ch123.PDF – http://www.dipfilmod-suf.unifi.it/upload/sub/phd_tamm2/TAMM_Ch4567bibl.PDF.
- Tamm, Anne (2005), Az észti igei partikulákról és az igei csoportokról. In: Oszkó Beatrix – Sipos Mária (szerk.), *Uráli grammatizáló*. Budapesti Uráli Műhely 4. 2003. szeptember 4-6. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 248–257.
- Tamm, Anne (2006), Hungarian accusative in the light of the Estonian and Finnish object case. In: Ilves, Marju – Pusztay, János (eds.), *Folia Fennica*. Savaria University Press, Szombathely.
- Tamm, Anne (2007a), Estonian object and adverbial case with verbs of motion. In: Csepregi Márta – Masonen, Virpi (szerk.), *Grammatika és kontextus. Új szempontok az uráli nyelvek kutatásában. Urálistizikai Tanulmányok* 17. ELTE BTK Finnugor Tanszék, Budapest, 319–330.
- Tamm, Anne (2007b), Estonian transitive verbs and object case. In: Butt, Miriam – King, Tracy Holloway (eds.), Proceedings of the LFG06 Conference, Universität Konstanz. CSLI Publications, Stanford, 484–504.
- Tamm, Anne (2007c), Perfectivity, telicity and Estonian verbs. *Nordic Journal of Linguistics* 30: 229–255.
- Tamm, Anne (2008), Aspect and the Estonian partitive objects. A review of arguments for

- analysing partitive NPs as instances of incorporation. In: Monticelli, Daniele – Treikelder, Anu (ed.), *Aspect in languages and theories. Similarities and differences*. *Studia Romanica Tartuensia* 6, Tartu, 205–226.
- Tamm, Anne (2009), Igeosztályok, eseménytípusok, bizonyossági fokozatok. Evidencialitás és aspektus közös szemantikájának kialakulása az észt nyelvben. *Studia Linguistica*. Tanár és tanítvány. Írások Györke József és Hajdú Péter tiszteletére 2002–2007. *Dialóg Campus Kiadó*, Budapest–Pécs, 242–252.
- Tamm, Anne (2011a), Cross-categorical spatial case in the Finnic non-finite system. Focus on the absentive TAM semantics and pragmatics of the Estonian inessive m-formative non-finites. *Linguistics* 49: 835–944.
- Tamm, Anne (2011b), Scalarity and dimensionality across categories. Estonian pseudopartitive constructions. *Linguistica Uralica* 47: 22–40.
- Tamm, Anne (sajtó alatt), Intermoduláris megközelítések: az észt ige, aspektus és eset kölcsönhatásai. In: Lutsar, Kristiina – Pusztay János (szerk.), *Észt–magyar összevetés*. *Folia Estonica*. Savaria University Press, Szombathely.
- Tauli, Valter (1968), Totaalobjekt eesti kirjakeeles. In: *Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia* 145. Helsinki, 216–224.
- Tenny, Carol (1994), *Aspectual roles and the syntax-semantics interface*. *Studies in Linguistics and Philosophy* 52. Kluwer, Dordrecht–Boston–London.
- Toivonen, Ida (2001), *The phrase structure of non-projecting words*. PhD dissertation, Stanford University.
- Van Hout, Angeliek (2000), *Event-semantics in the lexicon-syntax interface*. Verb frame alternations in Dutch and their acquisition. In: Tenny, Carol – Pustejovsky, James (eds.), *Events as grammatical objects*. CSLI Publications, Stanford.
- Vendler, Zeno (1967), *Linguistics in philosophy*. Cornell University Press, Ithaca.
- Verkuyl, Henk (1993), *A theory of aspectuality*. The interaction between temporal and atemporal structure. Cambridge University Press, Cambridge.